

odajutás igen nehéz volt, — ma félóránként, épen e czélra készült két csinos kis gőzös (Klotild és Nádor) szállítja ki a vendégeket.

Lépünk egyikére e gőzösökhöz Pesten a Vigadó irányában, és tegyük meg zeneszó mellett a rövid vízi utat, mely 15 perczig tart. A sziget délkeleti csücsán kiszállva, legelőbb is a kikötővel szemközt fekvő nagy vendéglőhöz jutunk, melynek izléses modora mindjárt eleve igen kellemes hatást tesz, s melynek oszlopsoros verandájáról gyönyörű kilátás esik a fák lombjainak nyílásai közt a méltóságos Dunára, a roppant lánczhidra és az óriási léptekkel haladó Pest városra. Említést érdemel ez épületben a terjedelmes és csinosan díszített étterem.

A nagy vendéglő budai oldalán, a *lóconato vasút* könnyűszerű egy lovas nyílt kocsjába ülve, folyvást lombárnyékban haladunk a balpart hosszában felfelé. A sziget közepe táján egy rom oldalához épített nyaraló, körülte gyönyörű terepélyfák tömege kínálkozik szórakozással, üdítéssel, — azonban célunk az *artézi kut*, s ezuttal nem engedünk a csábításnak, hanem tovább haladunk mindaddig, míg nem a hatalmas kútfő erős locsogása és a körülte állongáló néptömeg értesít, hogy a czélhoz eljutottunk.

A meleg víz erős sugárban szökell ég felé, aztán tajtékova hull a földre vissza, és a pár lépésnyire fekvő Dunába siet. A kútfőtől keletre, néhány lépés távolban, virágokkal díszített csinos kioszk áll, hol egy vízi nimfa kezében tartott virágedény szolgál gyógyvizzel. Nem messze innen szökőkút ontja langyos vizét, mesterségesen alakított szirtrekre, melyekre kuszó növények kapaszkodnak.

E szökőkút mellett terül el a kisebb fürdőépület, mely még az idén elkészült és jövő tavasszal közhasználatra bocsátatik. Ez épület általában igen nemes stílusú, közepén oszlopokra nehezkedő kúptetejű előcsarnok, félkörben szobrokkal. A csarnokból nyílnak a fürdőszobákba vezető folyosók, melyek felülről kapják a világosságot. A fürdőszobák — számuk körülbelül 50-re megy — három osztályba sorozvák, falaik márvánnyal és porcellánnal vannak fedve, és halvány ablaküvegeken át félvilágosságot nyernek kívülről. E helyiségben mindenféle ásványvizek, valamint kecsketej, savó stb. lesz kapható.

A fürdőházon fölül a gőzgép gépháza áll, melynek rendeltetése, hogy a fürdőket a szükséges hideg vízzel ellássa, és az utak és növények öntözéséhez szükséges vizet, a szigeten keresztül kasul vont vízvezetés csöveibe nyomja. A gépházzal gőzmosó-intézet is van összeköttetésben, mely a fürdő- és asztali ruhák mosását lehetővé teszi, kimélettel, s mégis gyorsan és pontosan végzi. A vizes ruhát hasonlóképpen a gőzgép facsarja ki és szárítja, sokkal gyorsabban és czélszerűbben, mint kézzel és közönséges meleggel lehetne. A gépházon magán is, bár egészen gyakorlati rendeltetésű, bizonyos kellem és izlés ömlik el, mint a szigeten általában minden a csín jellegét

viseli és a tervezők szakértelmét s izlését bizonyítja, mely a legesélyesebb tárgynak is bájta tud a czélszerűség mellett kölcsönözni.

Visszafelé a sziget bal partján indulunk. Igen jó karban tartott, egymással minduntalan ölelkező, keresztül kasul vont kerti utak vezetnek sűrű bokrok közt, zöld lombok árnyában, a Mária-templom és zárda romjaihoz. E hépehupás hely egyike a legérdekesebb helyeknek a főváros környékén. A hajdankor tisztelekre méltó képe ez: omladozó falak, melyek az idő kezének nyomait viselik ugyan, de azért még repkény és vad szőlő befutotta romjaikban is a góth stílus szépségeiről tesznek tanúságot. — A romok közt s az utak mellékein elegáns kerti székek kínálkoznak, s a hely annyira rejtelmes, hogy noha látogatókból soha ki nem fog, folyvást esend környezi, melyben andalítólag hangzik a bokrok közt rejtőző fülmile éneke.

E romoktól széles út vezet a Mihály-kolostor romfalához, melyet már a lovasúti kocsirol észrevettünk. E magas barna romfalhoz tágas épület van ragasztva: a boldogult József nádor kedvenc nyaralója. Egyszerű épület az még ma, de tervben van a kor igényeihez képest átalakítása a tulajdonos főherczeg használatára.

E nyaraló előtt egész csoportja áll a legszebb fáknak, minőket szem valaha látott: hársak, platánok, vadgesztenyék, melyek óriási terepelyei üdítő árnyat nyújtanak az alattok járókelőknek. Különös figyelmet érdemelnek itt a tulipánfák, melyek faja nálunk különben sem mindennapi, de az itt levő példányok még általában véve is ritka nagyságúak és szépségűek.

Az egész sziget tele van természeti szépségekkel. A ki benne jár, gazdag ténylezetben látja a ritka szép fákat, galagonya-bokrok-tól körülveve, és kuszó növényekkel ölelkezve, — a ki pedig bármely ponton partjaira lép, felséges kilátásban gyönyörködhetik. Fenn a Duna medrének mintegy örekepen a váci és visegrádi hegyek, jobbról a vén Ó-Buda, a vár és a budai hegység; balról az erőteljes, ifjú Pest, délnek pedig a lánczhid, a világ egyik legnagyobb figyelmet érdemelnek itt a tulipánfák, melyek faja nálunk különben sem mindennapi, de az itt levő példányok még általában véve is ritka nagyságúak és szépségűek.

Nincs ember, a ki kellemes benyomást ne vigyen haza e mulatóhelyről, mely valódi áldás a tömött és poros főváros lakóira nézve. És miután a pár évre tervezett építkezések közt, melyeknek csak igen kis részéről emlékezhettünk e cikk folyamán, svájci stílusú nyári lakások is nagy számban találhatók, — kétségen kívül áll, hogy Budapest lakosai nemsokára részint lakók, részint látogatókként nélkülözhetlen helyül tekintendik a Margit-szigetet; s biztosan mondhatjuk, hogy Európának egyetlen fürdője sincs, mely akár czélszerűség, akár természeti szépség s a berendezés nagyszerűsége tekintetében csak távolról is versenyezhetne a Margit-sziget fürdőjével!

30-ik szám.

Tizenhatodik évfolyam.

Pest, július 25-én 1869.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.

Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyszer hasábjott petit sor vagy annak helye egyszeri ígatásnál 10 krba, háromszori vagy többszöri ígatásnál csak 7 krba számíttatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelk Alajos, Wollzeile Nro. 22. és Haasensteint és Vogter Wollzeile Nro. 9. — Bélyeg-díj külön minden ígatás után 30 krajczár.

Gróf Brunsvick Teréz.

(1775—1861.)

Minél ritkább jelenség, annál tiszteletre méltóbb, hogy egy főrangú hölgy, kinek az élet örömeivel, a társadalom kitüntetésekkel kínálkozik, kit fény, rang, gazdagság környez minden csábjaival, mégis ne ezek után nyuljon, hanem megvetve s eltasztva ajkai-tól az életörömek arany csészéjét, a jótékony-ságban s abban keresen magasabb gyönyört, hogy másokért s a közjóért élhet, szenvedőket vigasztalhat, kicsinyeket és elfeledetteket ápolhat, s mint Krisztusról mondá az irás: „megüresíti magát s szolgál másoknak.”

A női és keresztényi erény ily ritka és magaslatos példáját tisztelte nemcsak egy kis kör, hanem egész hazánk, sőt a művelt külföld nagy része is gróf Brunsvick Terézben, a főrangú és gazdag hölgyben, ki kora ifúságától kezdve a nemes jótékony-ságot tűzte ki életfeladatául; az eszközöket, melyeket kezébe a kedvező szerencse adott, mások nyomorának enyhítésére használta fel, s különösen az által szerzett halhatatlan érdemeket magának, hogy hazánkban a kisdédóvás emberies és hasznos eszméjét meghonosította s az óvodák alapját megvetette.

Méltó egy bár futó, de meleg tekintet vetnünk e nemes keblű hölgy életfolyamára, mely buzditó s követendő példa gyanánt áll a nemes természetek előtt. Hosszúra, 85 évre terjedt pályája nem annyira külső eseményekben, mint belső életben gazdag, s az ilyennek mozzanatait vagy lélektanilag kell kifejtetni, vagy csak érinteni lehet.

Korompai gróf Brunsvick Mária Terézia Pozsonyban született 1775-ben. Atyja gr. B. Antal, anyja Seeborg báróné volt. A kis Teréz már zsenge korában ritka észtehetségek mellett rendkívüli nemes és érzékeny szívet áruelt el. Mint a főrangú leányai rendszeren, a szülői háznál nevelkedett és pedig gondos s természetszerű józan nevelésben részesült,

mely nem ficzomitotta ki természeti hajlamait, nem növelt benne ferdeségeket; minek tanuja, hogy tizenégy éves korában, mikor más leánya már pipere után eped, ő legszívesebben a szabad ég alatt, a nagy kertben mulatozott, virágokat vagy a homok kagylóit szedgetve, melyeket nagy szenvedélyekkel gyűjtött s determinált s kivált a füvészet iránti hajlamát késő koráig megtartotta.

Élénk elméje korán megveté alapját azon

tisztasággal és könnyűséggel irt és beszélt. Sajnos, hogy a hazai nyelv nem volt ezek közt. Aristokrátiánk azt akkorban számíztve tartá a maga köréből. S Brunsvick Teréz később, már ért korában, maga elhatározásából s a haza és nyelve iránti szeretetéből tanult magyarul, de anyanyelvét tökéletesen elsajátítani s könnyen beszélni soha sem volt képes. Szíve annál magyarabb volt. De első nevelése idegen voltának okát, az akkori társadalmi viszonyokon kívül, abban is kereshetjük, mert anyja német nő volt s a család többnyire Bécsben és morvaországi birtokain időzött.

Mi volt mint fiatal leánynak már szellemi irányja, egy kézirat mutatja, mely naplójából, baráti kéz által megtartva, fönmaradt. „Teréz eszménye” ez irat címe. Ez „eszmény”, mely a fiatal gróf leány szívét és elméjét egészen elfoglalta, s melyet csaknem a szenvedély tüzebe mártott ecsettel fest le, nem egy szép és deli udvarló, nem fényes palota, gyönyörökben ringó élet: az erény és tökély képe az, a nőiség bívós fátyolával bevonva; s eszmény bár: a gyakorlati lehetőség s a tette való erős elhatározás nyomja reá bélyegét. „Teréz” mondja a többi közt: „a mit tenni fog, tökéletesen fogja tenni, s nem vállalkozik arra, a mit létesíteni képtelen, vagy a minek eredményéről biztositva nincs. Mindent tökéletesen iparkodik tudni. Nem kíván egyebet, mint a mit maga képes magának megszerezni. Egész élete minden gazdagságát önmagában fogja föl-találni.” — „Komolysággal párosult nyájasság honoland külséjén, egész valója tiszta, mind a mi környezi, mind a mit tesz. Tisztán beszélendő anyanyelvét, öltözte, lakása tiszta leend.

GRÓF BRUNSVICK TERÉZ.

ismeretbőségnek és sokoldalú műveltségnek, melyet sirjág sem szünt meg öregbiteni. Páratlan könnyűséggel tanult mindent; többi közt a nyelveket is s négy-öt nyelven egyenlő

Tiszták lesznek érzelmei, gondolatai, tiszta imádsága. Tartózkodni fog mindattól, a mi aljas, nemtelen és köznapias.” — „Cselédeit gyermekeinek tekintendi; szigorú lesz, de

igazságos, szelid, barátságos, emberséges. Tudja, hogy munka erősíti a testet és lelket egyaránt. — „Gyűlöl mindent, a mi szűk. Öltözte bő leend, szobája térs, szíve tágas, szelleme magas, tervei nagyok, intézkedései általánosak, mindenki használhatja azokat s mindenki számára jó az, a mit elintéz. Szereti ő az egész emberiséget; tudja, hogy a föld mindenkié; mindenkinek van itt levegője, napja, s joga van táplálni magát, ha táplálékát előteremténi nem rest.”

Ez idézet s kivált a legutóbbi csaknem anachronismusként látszik, e század elejéről egy német nevelésben részesült magyar magnánus naplójában. S pedig hübb képét sehol sem találhatnánk, mint e saját alkotásu szellemi tükörében.

Atyja e század elején meghalván, özvegy anyjával majd Magyarországon, majd Bécsben lakott. Férjhez menettelről nem gondolkodék, bár a szép és dús hölgynek kéri nem hiányoztak; családjának az emberiséget tekintette. Az „emberiség nevelése” ez volt egyik, mind erősbbe váló, gonolata. Nővérevel öv. Deym grófnéval s ennek két fiával Olaszországban és Svájcban utazván, emitt Pestalozzival, a nevelés e pártatlan apostolával ismerkedett meg. Közös eszmék, rokonos lélekirányuk, némi bensőséget szerze közöttük s levelezésük meghatározó és felemelő képét nyújtja a szellemek e nemességeknek. A dús grófhölgy elhatározta, hogy „nevelő” lesz. Emeltet nővére gyermekeinek nevelését vállalta el, s velők, morvai birtokukon, elvonulva, egyedül nevelésüknek élt. Ezt bevégezve, Budán anyja házában települt meg ismét, de rokon leánykákát vont körébe folyvást, azokat oktatva, nevelve.

Egy eszme, mely Brunswick Teréz agyában már rég zsiromgott, melyet Pestalozzival szóval és levelekben nem egyszer érintettek, de mely megvalósítva még nem volt sehol, a gyakorlati Angliában érvényre jutott: a kisdudóvadás eszméje. Teréz sajátjára ismert e nemességekben, szenvedélyesen karolta föl azt, s mielőtt Német- és Franciaország ráért volna: követni az angol példát, ő már lángszavakkal hirdette hazánkban az új tant s igyekvők népszerűsíteni azt. Előtte, mint a kisdudóvadás eszméjében általában, a Pestalozzi nevelési s bábái rendszere lebegett, az egyedül, mely a kívánt sikerre vezet. De nálunk azt vajmi kevesen fogták meg föl akkor! Az 1820—30 közötti években volt ez. A politikai kiizdelmek már megkezdődtek; de a társadalmi átalakulástól a szellemek idegenek voltak; Nagy Pálnak, ki az adózó jobbágy-ság felszabadítását érinteni merészelte, azt kiáltották az országgyűlésen: „Ne bolondozzék!” — s Brunswick Teréznek, midőn a népevelés szükségét, társadalmi körökben minden alkalommal sürgette: „A népnek — mondák — engedelmségre, nem nevelésre van szüksége.”

Őt azonban akadályok vissza nem riasztották. Meglátogatva Angliában a spítalsfieldi kisdudóvadás, mely a derék Wilderspin vezetésével állott, hiszen az óvodákról kiadott könyve e tárgyban tökéletes vezérnaptárral szolgált. S visszatérve, egy hasonlóan felállítására azonnali szövetségeket keresett. Báró Forrayné (gr. Brunswick Julia), báró Mednyánszky Alajos a mivelt szellemű főúr, Schödlényi egyetem tanár voltak szövetségesei s az eszmének végre is sikerült, ha nem is népszerűséget nyerni, legalább némi kételkedő elnézés — egy kísérletre. A főhercegné nádor megadta az engedélyt, s az első kisdudóvadás hazánkban az úgynevezett: „Angyal-kert” 1828. jún. 1-én, Budán a Krisztinavárosban szerencsésen megnyitott. A bejáró kisdudók száma eleinte csekély volt, de az alapító grófnő fáradhatlan buzgalma, szün-

teleni biztatásai, sürgetései, a Németországról behívott tanító (Kern Máté) ügyessége, rendre mind több-több szülő figyelmét ragadták meg, s a gyermekek, egyszer átlépve az „Angyal-kert” küszöbét: azután örömmel sereglettek oda.

Brunswick Teréz ezéjét érte. A kisdudóvadás, a népevelés az első alapja, meg volt honosítva hazánkban. Most azt minél népszerűbbé tenni, minél szélesebb körben terjeszteni, minden vidéknek, az egész nemzetnek helységnek óvodát teremteni, ez volt a nagy feladat, mely egy ember erejét felülmúlta, melyet a közérzetnek, az egész nemzetnek kell fölkarolnia. De Brunswick Teréz buzgalma az első sikerrel nem volt kielégítve és mitsem lankadt. Az eszmét minél szélesebb körben terjeszteni s megkedveltetni, tetteleg alkalmazni és gyümölcsöztetni, ismerte feladatát. Buzdított mindenütt óvodák felállítására. Társadalmi s egyesületi uton igatott e nemességre. — Egyes sikereiről részletesen szólnai, nem engedi terünk. Már 1834-ben megalakult Pesten a kisdudóvadás egyesület, s alapító levelének legelőbb a nemességre mint *szerzetes hölgy* (Stifts-Dame) írta alá nevét. Képző és példányintézet alapított, Tolnában előbb, gróf Festetics Leo buzgalma folytán, de később Pestre tétetett át, s ő azt folyvást buzgó figyelemmel kísérte, irányozta. Neki, a nemességek hölgynek, köszöni lételet az aradi, budavári, krisztinai és vizivárosi, Pest-bel, lipóti, terézvárosi, besztercebányai, nagyszombat, pozsonyi, világosvári s több óvoda; neki, közvetve, az országos szellemének, valamennyi hazánkban!

Ily fáradozások közt töltötte hanyatló élete végéit. E nemességek, 85-dik évében 1861-ben vetett véget a halál. Utána nemességeknek s tevékenységének maradandó emlékei maradtak; s emléke fölött áldás lebeg: a kicsinyek öntudatlan áldása; s a miveltetés szellemének, a népevelés dicső eszméjének e valódi demokracziára vezető egyedüli utnak jótékony hatása az ércnél maradandóbb emlék, melyet ő magának állított. — *a-r* —

Búcsú.

(1855.)

Isten hozzád, édes hazám,
Még egyszer!
Isten hozzád utoljára,
Isten hozzád ezerszer!
Búval hagylak, búdban hagylak
Nehezen:
Lesz-e kedvem, földültes-e,
Avagy immár soha sem?

Idegen nép közt bolygok majd
Egyedül.
Honvágy búja, honfi búja
Kettősön rám neheztél;
Elbirom-e ezt a terhet,
Istenem!
Köd homálylik hegyen-völgyön,
Köd homályja lelkeimen.

Ködbe sülyedt, édes hazám,
Határodd!
Isten hozzád, vándor fiad!
Tálad többé nem látod!
De földjén bár külföld hantja,
Távol sír,
Lelkem híven hozzád tér meg,
Veled örül, veled sír.

Gyulai Pál.

Páris Amerikában.

Mult számunkban jelentettük már Laboulay Ednárdról hírneves francia író ily című művének megjelenését. Nagyon tudjuk meg magunktól azon örömet, hogy ez ép oly tanúságos, mint mulattató s rend-

kívül szemlemdűs irányműről valamivel részletesebben is ne szólnunk olvasóink előtt s azt egy pár mutatvány közlésével is meg ne izelítsük.

A szerző „Párisi Doctor Lefebvre René” álcáját veszi magára, hogy egy sajtósági és phantastikus előadás keretében Amerikát és intézményeit, köz- és társadalmi életét a vén Európával s különösen Franciaországgal és Párisal párhuzamba tehesse. A doktor egy kuruzslóhoz megy, ki őt delejezés és kábító szerek által önkívületbe ejti s csodálatos módon áthelyezi Amerika Massachussets államába. Áthelyezi vele egész környezetét is, családját, házat, szomszédait, egész Párist. De minden amerikaival változik körülré: háza amerikai kényelemmel van berendezve, párisian hű és léha családja kedélyes, munkás, szeretetteljes yankee családja változik, szomszédai megannyi tőgyökéres amerikai gyakorlati s üzlet-emberekké és polgárokká változnak. Egyedül a doktor tartja meg párisi francia természetét, jellemét, előítéletét, ferde fogalmait. S mivel az egész történetet és amerikai tapasztalatait maga beszéli el, Amerikát s intézményeit egy telivér párisi francia szemüvegén látjuk. Az elbeszélés rendkívül gunyoros; az amerikai élet, társadalom, intézmények, párisi szempontból élesen vannak megítélve, de ezáltal csak jobban kitűnik jelességük s életrevalóságuk.

Kétséget nem szenved, hogy a kép, melyet Laboulay Amerikáról rajzol, némileg túlzott, anélkül hogy valótlan lenne. Amerika intézményeinek szellemét híven, csakhogyan eszményítve tünteti föl; megismerjük salakjaitól, miket az emberi természet, egyiránt gyarló tengeren innen és túl, rak reá; de a szabadság megtisztító lehellete, s az állam és társadalom által el nem nyelt emberi egyéniség erőteljes zamatát van a képen, mely az amerikai életet oly magasra emeli a korhadt Európa fölé. A szabadság és az egyéniség Amerikára vonul át Laboulay könnyűen, mint Amerika összes intézményein, s oly jól esik lelkiünknek szabad és friss levegőben lélegezni, tele színi tudónket e kisse és, de áldító fuvalommal, s felejtetni Európát, a gyámkodó állam nyügeit s a korhadt és képmutató társadalom ferdeségeit.

Nem képzelnék egészséges lelkiakatu embert, ki magas gyönyör nélkül tudná olvasni e művet s bele ne kívánná élni magát hacsak képzeletben is ez erőteljes és friss társadalomba, melyet Amerikának neveznek. Ohajtjuk, hogy olvasóink nagy része is közvetlenül ismerkedjék meg ez élvezettel. S figyelem-éberséggel adjuk csak Laboulay könyvének rövidre összevont vázlatát, hogy a száraz fonatra, gyöngyként, egy pár mutatványt felvívassunk.

Az Amerikában felébredt doktor, megváltozott házában különösen találja magát. Csöngetésére néger szolgál, az együgyű, jólelkű Zámbo jelen meg, ki csodálkozva utasítja urát a hálósobájában találhat minden kényelemre; mit Párisban a házban kívül keresnek, Amerikában mind kéznél találunk az emberek. Családjára s szomszédaira alig ismer. Neje házias, otthon ülő, munkás, szerető s gyöngéd nő. Leányát hozomány nélkül, tiszta szerelemből kéri a szomszéd fia, ki nem államhivatalnok, hanem esze s munkája által milliommá lenni készülő iparos. Fia 15 éves korában már pályát választ magának, önálló életet kezd s minden tehetségeivel rajta van, hogy ember legyen belőle. Cselédjei kegyes, vallásos, a családhoz igazán ragaszkodó lények.

Tűz üt ki. A doktor csodálkozva látja, hogy nem zsandárnok és hivatalos tűzoltók, hanem polgárok sietnek a vész helyére, köztük szomszédai s saját fia is. Neki is, míg

észre venné, valami tűzoltó szerszámot akasztanak a nyakába s magokkal sodorják. Az általános veszély és lelkesült segély közepette, ő is ember lesz párisból, s egy kis gyermeket ment ki a lángokból. Még haza sem ért, mikor roppant falragaszok hirdetik dicső tetteit s a „Párisi Telegraf” című roppantul elterjedt hírlap 100,000-nél több példányban viszi szét az Unióban tette hírét. Még aznap egy tűzkárbiztosító társulattal s egy gyermekkorházról előnyös felhívásokat kap orvosai állomásokra.

A nyilvánosság s közszellem hatása bemutatba ejti. Másnap meglátogatja ama lapszerkesztőségét mely neki ily jó szolgálatot tett. A szerkesztőség fő tagja Truth és Humbug urak. Neveik jellemzik az amerikai lapírodalmat, melyet a „Páris-Telegraf” személyesít. Truth annyit mint *Igazság*; Humbug Zajlítás. E két elv teszi nagyhatalommá az időszaki sajtót. Truth a fölpet szerkeszti, Humbug a hirdetési rovatot, mely nem kevésbé fontos a fölpetnél.

A szerkesztőségben a doktort elég közönyösen, bár elég jól fogadják. Ő köszönni jött, de ott nem tartanak igényt semmi közönetre. Beszédbe ereszkedvén Truth urral a megvesztegethetlen derék hírlapíróval, az igazság bátor bajnokával, ennek alkalma nyílik, a hírlapíródalom vezéreszméit, irányát, fontosságát, magas szót hivatását kifejteni. „Becsületes emberre nézve, mond Truth a többi közt, a hírlapíró a legszebb állás. Van-e szebb hivatás, mint ember társaita jog és igazság útján vezérelni? A hírlapíró foglalkozását távolról nem sokra becsülik; de közönség — nem tudom miért — mindenkiről kedve kerekedik azt megizelni. A hírlapíró a színészhez egy családból való; megvetik és irigylük őket. Ez embereknek van szellemük, és hozzájuk dörgölözve kevésbé érzik magát az ember nyárszolgálatának. Nincs szép nő, a ki nem volna boldog e nagy hódító körében, és nincs államférfi, a ki néha néha ne hízkelne és firkászoknak, hacsak szerényen még maga is be nem áll újságírónak.” — A szerkesztő (beteges levén) szeretne fölhangosítani a hírlapírással s részét az üzletben fölajánlja az orvosnak. Ez nehézké tartja a hírlapírást. — „Nem, feleli Truth, misem könnyebb ennél. Üljön le mellém, maradjon itt két óráig és ismerni fogja e mesterség titkát. Tulajdonképpen az egész csak azon egy szabályból áll: igazat mondani, csakis igazat mondani, és az igazat egészen megmondani.” És így tovább. Truth ur egy mellőzős-rohama társát Humbug urat is beszólította a szobába, s a következő beszélgetés, melyet csaknem egész terjedelmében adunk, már hármuk közt folyt:

Vélemények az igazságról.

Midőn a roham elmúlt, és a beteg ismét szabadon lélegzett, Humbug az asztalra könyökölve erőltetett derültéggel így szól:

— Kedves Truthom, ne álljon ellent továbbra is valódi hivatásának, legyen lelkipásztor. A bünök nagyon jó tésztából vannak; mindent eltűnnek sző nélkül. Minden vasárnap hatalmasan megostorozza az ember őket felebarátjait hűtán, és ezután nyugodtan reggelizik és ebédel. De a két lábuk, kik embereknek hiszik magukat, mert csak két patán járnak, azon kerek kalapú farkasok, szemüveges rókák, nyakravalós majmok és fekete ruhás ludak, nem érdemelnek meg többet, mint hogy nevéssünk kegyetlenségükön, kapzsiságukon, gyavaságukon és ostobaságukon. A ki komolyan veszi őket, annak szíve megszakad.

— Ine utódom, — szól Truth, kezemet megfogva — kedves Humbugom, a doktor jó társa lesz önnek.

— A doktor, — szól Humbug, — az lehetetlen, hisz ugy néz ki, mint egy őzike.

— Nos tehát, szólam, — mely állatfaj szolgáltatja a hírlapírókat?

— Hogy valaki jó hírlapíró lehessen, szól

Humbug tréfás komolysággal, az eb tekintete, az eb szaglása, az eb szemtelensége, az eb bátorsága, és az eb hűsége legyen meg benne. Az eb tekintete, hogy a gazemberek féljenek tőle; az eb szaglása, hogy azokat távolról megérezze; az eb szemtelensége, hogy azokat arczintorait és fenyegetéseiket daczára is megugassa; az eb bátorsága, hogy torokon ragadja őket; és az eb hűsége, hogy meginduljon, megálljon és visszajöjjön az igazság első hívó szavára.

— Hirdetményigazgató ur, szólam türelmetlenül, nem hittem, hogy ily élénk és önzetlen rokonszenyvel viseltetik az igazság iránt.

— És mért nem, böcs Aesculap? felelt az tréfás hangon. Azt hiszi talán, én nem tudom, hogy kétszer kettő négy? Mi emeli a hirdetmények árát? Az olvasók száma. Mi hozza az olvasókat? A közvélemény. Vajjon az által nyérjük-e meg e közvéleményt, hogy megcsaljuk? Az igazság, ez a lap teste; a hirdetmények csak a krinolin, a neveléses öltözet, mit a hazugság és hűség ad rá. És mi ennek oka? A közönség szelleme és jó izlése.

— Uram, feleltem a bűnössélelence forgatásával kölcsönözve súlyt szavaimnak, minden igazságot nem jó kimondani. Vannak igazságok, melyek a társaságot felzavarják és szétszaggatják.

— Igen, kedves doktor; az igazság forradalmár.

— Végre, kiáltottam fel, bevallja ön.

— Kétségszerű. Ime a reformáció mily áron szabadtotta fel a lelkiismeret?

— Igen, igen, szólam botommal a padlóra ütve, én is azt mondom.

— És az evangélium, folytatá Humbug. Mily fölforgatás! Egy civilizáció romba dől, Jupiter trónjától megfosztatik, a Cásárokat megvetetnek és elbuktak. Mily szerencse lett volna, ha az igazságot, mely egy világot megölt és egy újat szült, mindjárt csirában elfojtottak volna! Nos, kedves Hippokrates, ön mitsém szól? És a francia forradalom?

— Uram, szólam, ne nyuljunk szent dolgokhoz. A kiváltóság osztályok ellentállása okozott minden rosszat. Vállja be ön, végre, hogy vannak igazságok, melyeket megborzadunk.

— Igen, mint a tolvajok a világosságtól.

— Vannak igazságok, melyeket gyűlölnek azok, a kik hallják.

— Igen, mert zavarják az ittasságot, vagy furdalásokat okoznak.

— Vannak igazságok, melyek veszélyesek azokra nézve, kik azokat hirdetik.

— Igen, ha rabslolgák vagy szolgalelkűek.

Hát fordítottam e szemtelen sophistának, a ki nem félt megítádni a legbőlebb előítéleteket és megráznai azon vankosokat, melyek a világ kétezer év óta nyugodtan alszik; Truth-hoz fordultam, a ki ismét hozzáfogott metéltetéseihez, és nem is igen látszott reánk hallgatni.

— Mire gondol ön, kedves betegem? kérdeztem, — beszélgetésünk untatja önt talán?

— Doktor, felelt ő mosolygva, bocsássa meg ön fantáziáimnak e gonoszúságát: Pilátusra gondoltam. Hallottam, a mint e komoly kormányzó azt kérdezé Krisztustól: *Mi az igazság?* és kiment a nélkül, hogy a feleletet megvárt volna. Tiberius császár idejében kitűnő judeni kormányzó lett volna ön.

— Hogyan, folytatá élénkebben, nem érz-e ön, hogy roánk emberekre nézve, az igazság az élet, és a hazugság a halál. Tekintsen azon országokra, melyekben jólét, felvilágosultság, becsület és felebarátai szeretet uralkodnak: nem ott van-e ez, a hol mindenkinek jogában áll az igazságot, a teljes igazságot kimondani tekintet nélkül személyekre, előítéletekre, kiváltóságokra vagy visszaélésekre. És tekintsen ön azon országokra, melyeket nyomor, tudatlanság és erkölcsi telenség jellemoznek: nem ott van-e ez, hol különféle alakban a hivatalos hazugság uralkodik? Nézzön ön Anglia nagyságát, Amerika gyarapodását és Ausztrália növekedő jólétét. Mely erő emelte nyolczvan év alatt az Egyesült-Államok lakosságát három millióról harminczegymillióra? Az igazság. Hadd emeljenek a politikások új rendszereket, találjanak ki új kormányformákat: ön vizsgálja inkább a szabad népek intézményeit. Iskolák, társulatok, a szószék, a sajtó, mi mindez, ha nem mind megannyi eszköz arra, hogy az igazságot terjesztjük és számára minden lelket megnyerjünk? számolja meg ön egy nép hírlapjait, és ismerni fogja azon rangot, melyet a civilizáció fokozatában elfoglal; ez oly hévmerő, mely soha nem esal. És miért? Mert az igazság azon törvény, mely az erkölcsi világot kormányozza; mert az emberekre nézve ép ugy vannak t. r. mézeti törvények, mint a dolgokra nézve. A ki e

természeti törvényeket felismeri és tiszteli, az felismeri és tiszteli az igazságot, vagy jobban mondva magát az Istent, a mint az mindenható akaratával e világban jelen van.

— Kedves Truth, feleltem egy kissé felizgatva e szóradat által. Humbugnak igaza van, ön prédikálásra született. De a tapasztalat hosszú idő alatt megtanított rá, hogy a gyakorlat ellenkezik az elmélettel. Hány igazság van, mely távolról bámulatot kelt, és közönség vizsgálva szétfoszlik. Naponként hallom ismételtetni, hogy az emberek testvérek, hogy a nő egyenlő a férfival, hogy a kormányok a népekért vannak...

— És ön kétkedik mindebben? — szól Truth.

— Nem, nem kétkedem bennük *elméletileg*, de kísértse meg ön e szép elveket gyakorlatilag alkalmazni, hová jut velük?

— Az evangélium országához, — szól a journalista különös komolysággal. Ha van önnek nemesebb eszménye, nevezze meg azt; de ha mitsem tud ezek helyébe állítani, ne játssa ön Mephistopheles szomorú szerepét. Az emberiségnek szükség van hitre és reményre.

— Nos, drága doktorom, a ki nem hisz az elméletben, kiáltott fel Humbug inpertinens arczczal; ha szól valamit, tudja mit beszél? ha betegének orvos-szert ad, tudja mit cselekszik? Ne boszankodjék; ha tudja, akkor valódi elméletet üz ön, és ha nem tudja, akkor mi oka van büszkének lenni rá?

Karszékembe mélyedtem, lábaimat és karjaimat keresztbe vettem és Humbug szemé közé nézve, így szólam:

— Uram, hallgasson reám komolyan, ha egyáltalán képes a komolyságra. Elméletben — meg egyszer ismétlem — szeretem az igazságot, szeretem annyira, mint akár önk; de a sajtó nem az igazság. A szenvedélyek, bántalmak és hazugságok oly vegyülete van abban, mely egy gyengédén érző szívet felláztat. Azon vad szabadságot, mely ez országban uralkodik, nem szeretem; sokat gondolkoztam már e tárgy fölött, s ha méltóztatik meghallgatni, elmondom önnek, hogyan lehet a sajtót szervezni, az igazságot bölcsen igazgatni, a bűn lehetőségét is megszüntetni, és csak a jóra való szabadságot hagyni meg.

— Akadályozza meg, hogy a kutyák ugassanak — szól Humbug felkaczagva — és a kör négyzögítését feltálat.

— Feltéve, — folytatam figyelmem sem méltatva ez ostoba élezt, — feltéve, hogy a kormány felvilágosult, erkölcsös, atyáskodó és csak alattvalói javára gondolt...

— Doktor, ez elmélet!

— Nem, uram, ez gyakorlati észlelet. Ily kormányban értelmes miniszterek vannak.

— Értem, folytatá a türelhetlen elménczkedő, felvilágosult, erkölcsös és atyáskodó miniszterek, kik csak a kormányzottak javával törődnek.

— Igen, uram, és e miniszterek parancsára néhány ezer ügynök áll...

— A kik mind felvilágosultak, erkölcsösek és atyáskodók, szóval, valóságos angyalok legiója, fekete ruhában.

— Az ég nevére, Humbug, hallgasson, kiáltott fel Truth. Hadd fejezze be tündérmesét. Ugy tetszik, mintha egy francziát hallanék, a ki azt hiszi, hogy okoskodik, mivel egy csomó paradoxont fűz össze és számtalan szót ragaszt egymás után.

— Truth ur, feleltem szárazon, az ész és tapasztalás szólnak belőlem; hallgasson meg. Ezen böcs kormány, a mely mindent tud, mindent lát, mindent hall, a melynek sem előítéletei, sem szenvedélyei nincsenek, ennek kezébe teszem én az igazságot; nem mintha egyedüriságot akar-nék neki rá adni, én szeretem a szabadságot, hanem hogy azt szabályozza, korlátozza és erkölcsös-sítse. Leszállítanunk tehát a nyomdák számát annyira, hogy a nyomdászati csak böcs és óvatos censura és mintegy konservatív papság maradjon; azután korlátozzam a hírlapok számát és csak néhányat hagynék meg, ezek azonban valódi tanszékei volnának az illemnek és mérsékletnek. A journalisták azok volnának, a mik a papok, vagyis az igazság szolgái, a kik a kormánytól kapnák hivatalukat és hitvallásukat. És ha az állam böcs be-rendezésének daczára, valami szemtelen újságíró mégis megfélekedne kötelességéről és nem vi-seltetné köteles tisztelettel a hatóság, a jog és igazság megtestesülése iránt, akkor is nem az esküdtsekhez fordulnék, melynek keze nagyon ne-hézes és körmei közül a kétes ártatlanság nem egyszerű kisiklik; nem, hanem a mindig atyáskodó és örökös kormányzásra bíznám, hogy a hazugsá-

got megbélyegezte, sőt ha szükséges, elfojtsa, még mielőtt megszületnék. A böcs, felvilágosult és önzetlen kormány legjobban tudja, mi alkalmas neki és mi bántja őt; a kormány sújtandja a vakmerőséget és tudatlanságot, és elfojtandja a keletkező ellenzékelt, mint Herkules böcsőjében a kígyókat. Ez eszélyes berendezés folytán a lapok ártatlan táplálékává lesznek, orvosszerré méreg helyett; a saját fátyla lesz a kormány kezében és nem kell tízezerlélytől tartanunk; kimélni fogják a hasznos előítéleteket és böcs tévedéseket, az igazságot az állam szükségéhez és a nép felfogásához mérik; és ha valami új tan keletkezik a külföldön, bevárják, míg az ott hasznosnak bizonyul, mielőtt vele a nyugalmas és csak nyugalomra vágyó lelkeket zavarnák. Ime elméletem, Humburg ur, mit szól ön hozzá?

— Folytassa doktor; ön mulatságosabb mint hiszi! De Isten önnel; a lapot kell már összeállítani, az idő pénz; ön tönkre jutott!

Truthsal magunkra maradv, őt kérdeztem meg, vajjon rendszerem mélységéről nincs-e épen úgy meggyőződve, mint én; vajjon az amerikai sajtó zavarosságát és rendetlenségét lehet-e csak összehasonlítani az azon szabályos mechanizmussal, amely rövid idő alatt a világ leghevesebb népét is megfokozza, és mérséklethez és ártatlan szabadságra szoktatja.

Doktor, szolt ő gyengéden, én Humburg véleményén vagyok; azt hiszem, ön csak együgyűségünkkel elménczkedik. Ezen tant, melyet ön új találmány gyanánt mutat be, már régóta ismerem. Ez az inquisitio dogmája, mely szerint az igazság hivatalos dologgá — instrumentum regni — lesz és az egyház és állam egyedúrságába jut. Három századja, hogy Luther e vesélyes chimérákat romba döntötte és minden kereszténynek lelkiismeretét és jogait visszaadta. Az igazság a világ első napjaiban Pandora szelencéjéből jött elé számtalan más jóval egyetemben, a melyek azonban ügyetlen kezek közt mind rosszakká változnak; az igazságot keresni, ez mindnyájunk kötelessége, de hatalmába keríteni senkinek sem áll jogában. Ne játszunk szavakkal. Kormány, miniszterek, hivatalnokok, mik ezek, ha nem egyszerű emberek, a kik ép úgy nem csálhatatlanok és nem tudósabbak, mint mi? Ezeket az igazság osztogatóivá tenni, hiú álom; az igazság az egész világé, mint a levegő és a világosság; legfeljebb azt tehetnék vele, hogy elfojtják, hogy az embereket nem ugyan a gondolkozástól, de legalább a beszédétől eltiltják. De kinek használna ez utálatos találmány? A felsőcségek? Ez lenne első áldozata. Megeselnék lépten-nyomon; egy maroknyi celszövő elég volna arra, hogy a legbecsületesebb hivatalnokot félrevezesse és a legesztelelenebb kalandokba bonyolítsa. Nem veszi különben észre, hogy ön teljes hatalmat ad a kormánynak roszat is tenni, mielőtt kedve van magát ily roszra elhatározni? Vagy a polgárok nyernének általa? Azon pillanatban, midőn a köztűgy megszűnt az ő ügyük is lönni, megfosztotta ön őket attól, a mi az életben legnemesebb, legeszebb és legnagyobb: a honszeretettől és szabadságvágytól. Szüntesse meg a szószék és hírlapok működését, és a társaság álló víz lesz, melyből csak romlás és halál árad szét. Vagy biztosítaná talán legalább az anyagi jólétet, az egyetlen csalétket, mely után a tömeg kapkod? Épen ellenkezőleg: a gazdagság a szabadság gyümölcse. Biztonság, vagyon, kereskedés és ipar csak oly országokban vannak, hol azon lapok tenyésznek, melyeknek hangja annyira bántja őnt. A hallgatás az ostobák diadala: az éj nema becsületes emberek birodalma; hagyja meg nekünk a világosságot, a zajt, az életet. Emlékezzék vissza, hogy Rómában szintén kiabáltak a tribunok csacsogása ellen, hogy Sulla — a józan gondolkodásnak nagy öröme — végre elhallgattatta őket, és hogy akkor kezdődött el azon

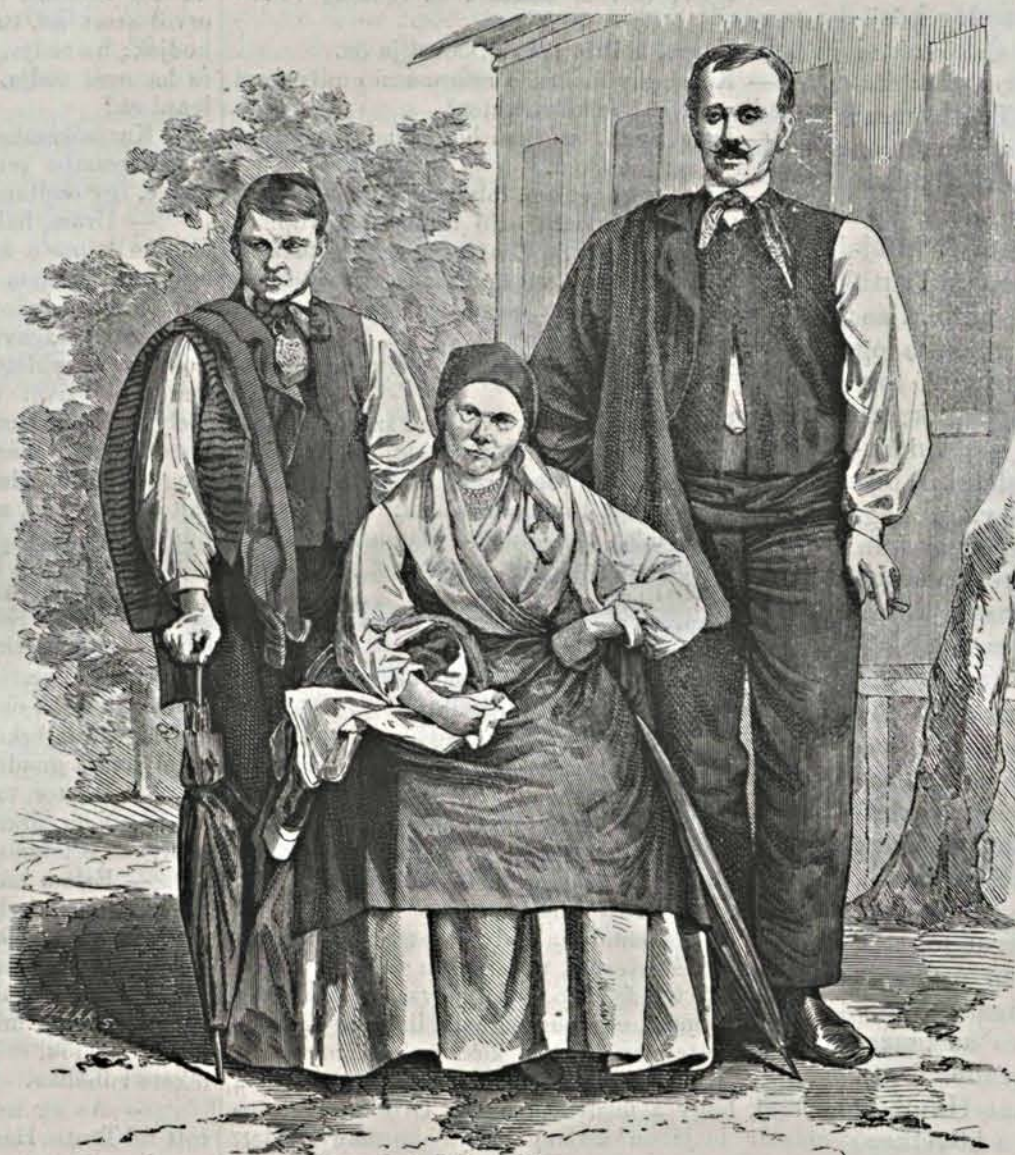
hanyatlás, melytől a kereszténység sem tudta a világot megmenteni.

— Bocssáson meg, feleltem meglepetve a fordulat által, melyet beszélgetésünk vett, én nem állítom azt, hogy feltaláltam a böcsöket követő a politikában. Minden rendszernek megvannak saját hiányai, és csak az a kérdés, mily nagyok azok? Vallja be, hogy lapjaik borzasztó hangon beszélnek, és hogy nem lehet rettentőbb baj, mint ezek szemtelen szabadsága.

Doktor, ön tudja mint mond az evangélium: gyümölcseiről fogjátok megismerni. Mutasson nekem oly országot, hol több felvilágosodás, több keresztényi szeretet és nagyobb anyagi jólét van, mint Amerikában.

— En csak botrányt látok mindenütt, mondan én. Még a társaság alapjai is elvesznek ezen futó homokban, mit önök demokratiának neveznek. Mit tisztelnek önök? A vallást? no, csak legyen egy pap könnyelmű vagy ne teljesítse egészen kötelességét, azonnal husz lap kezd el kacagni, mint Noé méltatlan fia, a helyett, hogy fátvölt vetnének e gyengésségre, melynek szégyene az egyházat éri.

— A szégyen, szolt Truth, azon egyházat érné, mely ügyét a vétkeisével azonosítaná és nem

Rétfalvi népviselet Sopronmegyében. — (Fénykép után Jankó.)

azon egyházat, mely a megromlott tagot eltaszítja magától.

— Vagy kimélik önök az igazságszolgáltatást? Csak tegnap támadott meg lapja cynikus élességgel egy bírót, a ki rosz szeszélyében keményen bánt valami kópéval. Hogyan kívánhatja ön, hogy tiszteljék a bírakat, ha azok nem csálhatatlanok többé?

— Az igazságszolgáltatás van a vádlottért, felelt Truth, és nem a vádlott az igazságszolgáltatásért.

— Ha egy alsóbb hivatalnok, folytattam, véletlenül megfelledekezik a törvényről, vagy tévedésből ártatlant fog el, azonnal tíz lap vonít zsarnokságról, mint midőn az ekek a holdat megugatják; lángba borítják az országot a legnagyobb ember miatt, mit tudom én, talán egy koldus vagy tolvaj miatt, kit a formák szigorú megtartása nélkül találtak börtönre vetni.

Jól teszük, válaszolt Truth, a legnagyobb mulatós ember szabadsága is mindnyájunk közös ügye. Ha a törvényes formák megsértettek, ha egyetlen polgár is jogtalanul érintetik, mindnyájan fenyegetve vagyunk. A ki ezt nem érzi, az nem tudja, mi a szabadság.

— Vajjon nem szükséges-e néha, hogy fátvölt

vessünk az igazság szobrára és a hamis törvényszerűség árán is megmentsük az országot?

Doktor, ön nagyon hajlik Pilátushoz. Őt sem állította meg a hamis törvényszerűség; inkább elítélt egy ártatlant, hogysém állását kockáztassa. Ő igen okos ember volt, nem is tudom miért oly kegyetlen iránta a világ.

Hová vezet ez? folytattam én mindinkább felindulva Truth hidegségén. Tíz tizenöt hírlap ura a közvéleménynek és a köztársaságnak.

Tizenöt hírlap! szolt Truth bámulva, mit akar ezzel mondani? nekünk háromszáz hírlapunk van, és ez is kevés másfél millió emberre. Bostonban száz van alig kétszáz ezer lakos mellett; igaz, hogy Bostonban, e puritán városban, másképp fogják fel a szabadságot és civilizációt, mint Párisban.

Háromszáz lap! kiáltottam fel meglepve e roppant szám által; ki urálja és irányozza akkor a közvéleményt? Bármely jött-ment, minden hivatás nélkül prófétává és törvényhozóvá teheti magát; bármely álmadozó beszélhet azt, a mit akar, és véleményét a tömegre kényszerítheti. Ez bizonyu despotismus.

Kedves barátom, szolt Truth esendesebb hangon, hogy engem is kevésbé lármás hangnembe vigyen át, ne kezdjen újra tréfálódzni, ez mulattatja Humbugot, de nekem roszul esik.

A hol minden ember beszélhet, ott nincs küldetés, nincs próféta, nincs jöttment; ott csak oly jog van, mely minden polgárt megillet, és a melyet minden polgár saját egyéni érdekében, vagy közérdekben használ. Ki gondolt valaha szabad népnél arra, hogy a közvéleményt urálja vagy irányozza? Yankee volna az, a ki maga nem szabná meg eljárása módját, és a ki a dolgot teljesen megismerve pártot, és zászlót nem választana? A sajtó csak vízhang, a mely mások eszméit ismétli, semmi több. — E számtalan lapnak nincs más dolga, mint összehalmozni a tényeket, tanulságokat és eszméket, sokszorozni és terjeszteni a világosságot! — Minél több van, annál többet olvashat, elmélkedhetik és ítélni lehet minden polgár. Az igazságot mindenkre nézve hozzáférhetővé tenni, ez a mi becsvágyunk, és a lapok ugynevezett despotismusa csak az ön képzeletében létezik. Inkább volna ez lehetséges ott, hol egy roszul értesült kormány a sajtót saját kárára monopolizálva, mindössze tíz, tizenöt lapot tűrne meg, és ez által a természetitknél fogva szétterjedő elemeket szövetsegre kényszerítene önmagaellen. De Amerikában, a hol két-három ezer lap van és naponként újak és újak születnek, a zsarnokok nagy száma nyakát szegte a zsarnokságnak.

— És így tovább. Mindez végre a francia centralisatio és sajtóhatóság korlátaihoz szokott doktort dühbe hozza. Azonban mielőtt kitérhetne, jönnek a szerkesztőségbe többen s ő tanuja lesz ama „Pokol-könyha“ működésének, melyben a hírlap készül. Érdekes párbeszédet tartanak még „azon elvről, mely szerint a magán élethez nyulni nem szabad.“ (Folyt. köv.)

Képek a hazai népelethől.

Rétfalvi népviselet Sopronmegyében.

Rétfalv (Wiesen) az ország szélén fekszik, regényes völgyesorosban Soprontól északnyugot felé mintegy 2 1/2 mérföldnyi távolságra.

Lakói németek, s arról nevezetesek, hogy ritkán találni őket odahaza. De nem hevenye időtöltésből utaznak, mint a nagy urak szokták. A jó rétfalusiak az év minden részében utazni járnak szerteszét mindenfelé az osztrák-magyar birodalomban, s a hol csak gyümölcs kapható, azt össze-

vásárolják nyereszkeskedés végett, s a hol egy fülemile vagy énekes madár található, azt ha csak szeret tehetik, elfogják a rétfalvi híres madarászok, hogy aztán jó pénzért eladhassák.

Néha megtörténik, hogy az így összefogósított hernyópusztító énekes madaraknak a bécsi rendőrség éber figyelme adja vissza az elrablott szabadságot, a midőn az ártatlan madarak egytől egyig szabadon bocsátatnak, nemcsak, hanem helyettük a madarász kerül fogságba. E vidéken mérföldekre sem lehet egy csalóányt vagy egyéb jóra való énekes madarat csatogni hallani, mert a szivtelen rétfalusiak talán már évszázadok óta fogdossák őket, s fájdalom, ennek megakadályozásában honi törvényhatóságunk nem jár el a kellő szigorral.

Esernyőkkel felszerelt rétfalvi németjeink — mint rajzunkon látható — hihetőleg ismét utra készülnek, vagy talán most érkeztek meg vándorutjokról. — Nincs nagy város vagy fürdőhely Ausztriában, hol rétfalusi gyümölcsárussal ne találkoznánk. — Mint turista egy ízben Stájerország fenyves hegyei közt barangolt e sorok írója, s egy szűk hegyi ösvényen egyszerre csak egy kis csapat rétfalusi suhancot és leányt talált elő, kik hangyatojás-gyűjtéssel foglalkoztak.

Egy szóval, a jámbor rétfalusi atyafiakban annyira második természetű csontosult az a kőborló üzlet, hogy tán nem lehetne erőhatalom, a mi azt belőlük kiirtsa. Tehát csak hadd járják a világot, a mig bírják! Kápolnai B.

Egy hajótört naplójából.

1. A hajótörés.

1863-ban történt. Ausztráliában voltam, hová, miként mások is oly sokan, szerencsét próbálni mentem, és a hol tizenegy álló eszten-deig folytattam a bányászok fáradságos és kintoljes életét. Sok mindentelen kalandon és megpróbáltatáson mentem keresztül; nem egyszer álltam a halál torka előtt is. Ausztrália szárazföldére kiszállásom sem igen volt szerencsés.

A hajó, mely engem Melbourne-ba, Victoria tartomány (Dél-Ausztrália) fővárosába volt szállítandó, egy este a sűrű sötét ködben egy sziklához csapódott s az összeütközés ereje oldalára fektette azt. A tenger, mely rémitően háborgott, óriási hullámaival több ízben végig sepré a fedélzetet; két emberünket el is rabolta, kik a vízbe fulltak. A hajó elő részén csakhamar széles ut nyílt a víznak s a jármű elmerült. Sze renesére a tenger feneké nem igen volt mély e szomorú helyen; a főárbocznak egy része az árboczkossárral együtt kiállott a vízből; fölmásztunk tehát arra és ott maradtunk egész éjén át. Roppant nagy hullámok rohantak időnként menhelyünk felé s minden perczben elnyelével fenyegettek. Végre a nap megjelent, s egy gözös észrevénésiralmas helyzetünk, fölszedett és Melbourneba szállított bennünket.

Nem akarom hosszadalmasan előszámlálni mindazon veszélyeket, melyeknek e nomád élet

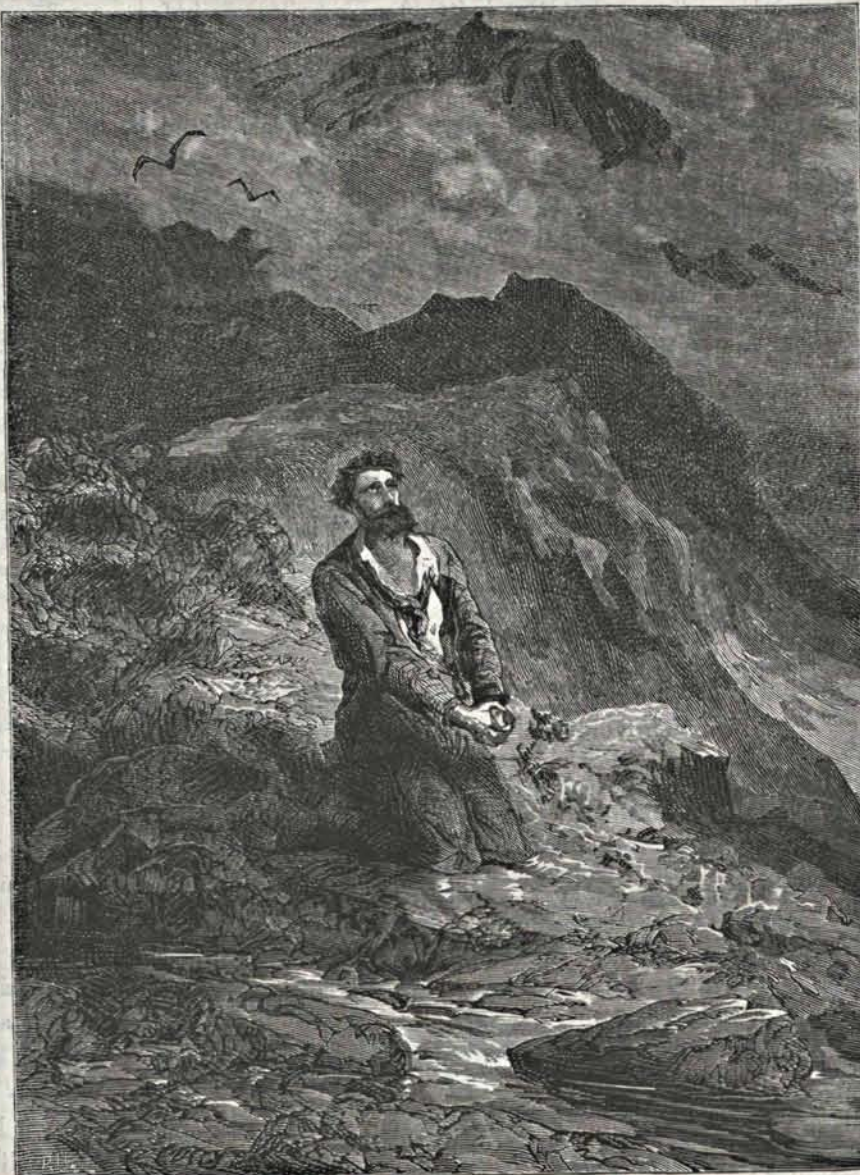
küzdelemteljes évei alatt a véletlen kényo-kedve szerint szüntelenül ki voltam téve. Mintha csak valami ellenséges végzet üldözött volna, bármihez fogtam, semmin sem volt isten áldása. Egyszer, midőn gyengén fizető aranybányám egyik oldal-

siromból maga nat, hanem a végén úgy el voltam gyengülve, hogy alig bírtam lábaimon állani s mellem is mintha össze lett volna zúzva. Valahogy mégis csak elvánszorogtam lakásomra, de a bányaszat abba kellett hagynom és visszatértem Sydney-be, hol kerek nyolcz hónapi ápolásra és nyugalomra volt szükségem, a mig teljesen helyreállottam.

Végre bele untam ebbe a folytonos kalandozásba és világfutásba, s különben is legyőzhetlen vágy ébredvén lelkemben szeretett hazám s különösen kedves családom viszontláhatására, elhatároztam, hogy Ausztráliát oda hagyom, s már épen az elindulásról gondolkodtam, a mikor ismét egy oly ajánlattal kínáltak meg, mely terveimet megváltoztatta s engem újból a véletlen és ismeretlen szélszélyes játékára bizott.

Egy jó barátom és honfitársam ugyanis, ki akkor Sydney-ben tartózkodott s üzlettársával együtt posztókereskedést folytatott, egy tervet közölt velem, a melyet még eddig a legnagyobb titokban tartogattam legbizalmasabb embereim előtt is. Egy ezüsttartalmu gazdag ölbánya fölkereséséről vala szó, mely — szerinte — Campbell szigetén, Új-Zeelandtól délre, az ausztráliai Nagy-Oceánban volna feltalálható. E vállalat vezetőjéül — mint mondá — engem szeretne megnyerni. Minél előbb el kellene indulnom, hogy a szigetet még a kedvező évszak tartama alatt kifürkészhessem s ha talán a bányát nem sikerülne is fölfedeznem, legalább fokát (tengeri bornyu) kaphatnék eleget, melyeknek zsírja és bőre nem épen megvetendő értéket képvisel. Egyik vagy másik iparág mindenesetre megérdemli a fáradságot s lehet, hogy egyszerre mind a kettőre nézve beüt a jó szerencse.

Az ajánlat csábító volt; ha reményeink füstbe mennek is, legfeljebb csak hazautazásom terve szenvedne három havi halasztást; ha pedig teljesülnek, akkor elértem azt a kényelmet és jólétet, melyet keserves tizenhét esztendő óta oly hiába temettem. Hiába kiáltottam, embereim sokkal

A hajótörés után.

aknáját vizsgálgtam, hogy megtudjam, ha vajjon szükséges-e új oszlopokkal támogatni falait, az akna boltozata rám szakadt s engem romjai alá temetett. Hiába kiáltottam, embereim sokkal

Kufstein vára. — (Tyrolban.)

Minthogy pedig magam a hajózást s különösen egy nagyobb hajó vezényletét meg lehetően elfelejttem, jónak láttam kijelenteni Sarpy-nak (így nevezték vállalkozó honfitársamat) és üzlettársának, hogy okosan cselekednének, ha egy tapasztalt és ügyes tengerészre tennének szert, ki a vállalatot a tengeren vezesse; én megelégszem a vízen a második ranggal is — elég, ha majd a szigeten én leszek a parancsnok.

Véleményemet elfogadták. A választás Musgrave kapitányra, egy igazán tapasztalt, folytonosan a tengeren élt, amerikai születésű förfira esett, ki nélkül alkalmassabbat e vállalatra keresve sem kaphattunk volna.

Másnap ketten, Musgrave meg én, elindultunk hajót

resni és hosszas lótas-futás után csakugyan kaptunk is egy kedvünkre valót. A „Grafton“ egy ügyes kis naszád vala, nem nagyon hosszú, de annál szélesebb, úgy hogy 1500—1600 mázsa árut megbírt. Fenekére valami 500 mázsa ter-

het raktunk régi öntött vasból, mert jól tudtuk, hogy veszedelmes tengeri viharoknak nézünk elébe, mely hajónkat, ha jól meg nem neheztük, dióhéj gyanánt fogja idetova hanyi-vetni. Azonkívül vagy 20 kádát is erősitettünk a hajó fenekét elzáró vastag deszkázatra; e kádakat, melyekbe a fókaszirt fogjuk tartani, egyelőre vízzel töltöttük meg, hogy azok is nehezsének valamit.

Szándékunk volt az utunkba eső Macquarie, Zöld és Auckland szigeteket is minél körülmezebben kifürkészni s meggyőződést szerezni a felől, hogy vajon vannak-e ott fókák elegendő számban, melyeknek zsírával és bőrrel az első utazás költségeit fedezni lehessen?

Mintán hajónkat előlmi szerrrel s egyéb szükségletekkel négy hónapra bőven elláttuk s két matrózt és egy szakácsot fogadtunk, Musgrave-vel együtt bucsunál mentünk üzteltársainkhoz. Hiába titkoltuk volna egymás előtt, úgy is mindenünk jól tudta, hogy vállalatunk életveszedelemmel jár, mert utunk a tengernék logvilárossabb, legveszélyesebb vidékein visz keresztül. Abban egyeztünk tehát meg, hogy ha négy hónap múlva nem kerülünk elő, sem hirt nem adunk magunkról, barátaink hajót küldjenek fölkeresésünkre, s ha ez nem állna módjokban, a kormány figyelmét is hívják fel rájuk.

Barátaink a föltételeket elfogadván, Musgrave pedig nejtől s gyermekeitől elbucuszván, felszálltunk a horgonyokat s elvitorláztunk Campbell szigete felé. Jónak látom itt megjegyezni, hogy egy kétféle vadászpuskát, körülbelül két font puskaport, valami 10 font olmot és lőkupacokat is vittem magammal, hogy majd a szigetek, ha kedvem tartja, néhány vadréccét löhessenek. Sejtelmem sem volt róla, hogy e fegyver és löszerkészlet egykor milyen jó szolgálatot fog tenni mindnyájunknak.

Mikor utnak indultunk, oly rohamos déli szél fújt, hogy idők sem igen volt hajónkat annak elfogadására előkészíteni. Míg tehát a vihar bennünket labodázní (hajónkat a szél ellen ide s tova forgatni) kényszerít, engedjék meg szives olvasóim, hogy utításaimat bemutathassam.

Musgrave Tamásról, a kapitányunkról, már beszéltem, ki csakhamar nemcsak jeles tengerésznek, hanem egyszersmind igen értelmes és becsületes embernek is mutatta be magát előttünk. Harris György, egyik matrózunk, husz éves angol fiú volt, egyszerű, naiv gyerek, épen oly bátor mint erős, ki mesteriségét már tökéletesen betanulta. Másik matrózunk, MacLaren Sándor, kit mi Alick-nak nevezünk, 28 éves norvég születésű, hallgatag ember volt; nevéni soha sem hallottunk, irni, olvasni nem tudott, de tanulóknak, engedelmes és a mellett kitünő tengerész volt. Forges Henrik, a szakácsunk, a kit mi sohasem nevezünk másképp, mint Harry, portugál fi volt, 23 éves, zömök, alacsony s egy betegség által iszonyuan elvala rutiva. Szakács minőségével a szolgálát is egyestül s szükség esetén a hajózásnál is tudott segíteni.

Öten valánk tehát, mindnyájan különböző nemzetiségűek; hanem azért igen jól megértettük egymást, mert mindenikünk tudott angolul.

Folytonosan viharral küzdve és nem egyszer a legnagyobb életveszedelemben forogva nagy nehezen végre kikötöttünk Campbell szigetére.

Alig hogy megérkezünk, azonnal szerte indultunk a szigeten, legelőbb is, hogy fókákat keressünk, mert előlmi szereinket kimélnünk kellett, aztán meg hogy arról is minél hamarabb meggyőződést szerezünk, ha vajon azok a híres olombányák csakugyan léteznek-e vagy nem? Kutatásunk mindkét tekintetben eredménytelen volt.

Mint hogy a déli nyár kollő közepében valánk, a fókák hihetőség híresebb helyre vonultak a nap heve elől s csak talárvölj maradt nyomaikat fészethetők fel a part homokjában. A bányának pedig se híre, se hamva. Csakhamar átláttuk tehát a példabeszéd igazságát, hogy „a hol nincs, ott ne keress!” Campbell szigetére pedig semmi sem volt, a mit kerestünk.

Elhatároztuk, hogy odahagyjuk a szigetet, mert már az évszak is nagyon előre haladott, úgy hogy nem vala többé tanácsos még lejjebb hatolni dél felé. Jobb lesz, gondoltunk magukban, ha visszavertünk Sydney-be s eféle kalandos vállalatba többé nem bocsátjuk.

Auckland szigetére mindenesetre utba szándékoztunk ejteni, remélve, hogy a mit Campbell szigetére hiába kerestünk, t. i. a fókákat, ott mégis

talán csak föltalálhatjuk. Bár soha se jöttünk volna e szerencsétlen gondolatra!

Valóban Auckland környéke csak úgy hemzsegett a sok fókától. A sziget délkeleti szegletében egy pompás öblöre találtunk, mely annál szélesebb lett, minél tovább hatoltunk rajta befelé. Akkor aztán egy hirtelen kiszökellő fűsziget egészen összeszorította, és itt a tenger zajlása és hullámörödése oly heves és oly erőszakos vala, hogy csak a legnagyobb életveszéllyel közelkedhettünk a partokhoz, a hol néhány napra horgonyt akartunk vetni. S pedig akaratlanul is közeledtünk kellett, mert a tenger iszonyuan haborgott s kelet felől valóságos orkán tört ki, mely kis hajónkat minden pillanatban a part sziklához szándékozott csapni. A vihar dühe nem engedte, hogy hajónkat ismét a sikra kormányozhassuk, mert közvetlenül mellettünk egy roppant nagy és veszélyes sziklazátony volt, mely menthetlenül tönkre tette volna a „Graftont.” Ott kelle tehát maradnunk éjszakára e veszedelmes helyen. A horgonyokat lebocsátottuk s gondoltuk, hogy reggel, mikor a dagályt egyis több vizet fog hajónk alá hajtani, valahogy csak tovább mehetünk. Ezalatt beszédtetted. A vihar folytonosan dühöngött és ostromlá hajónk oldalát, s kilencz óra tájban a zápor is neki fogott. Egyik láncunk elszakadt. Ez már igazán komoly veszedelmek helyen. S valóban a megmaradt egy horgony nem vala képes hajónkat erősen tartani és elkezdte az ide s tova ingadozni, hánykólni a partok felé.

Az első ütés-okozta rázkódást éjféltájban éreztük. Nem volt erős, de már a reá következők mind hatalmasabbakká lettek azon mértékben, a hogy a sziklához közeledtünk. Egy darabig a vihar, mintha legmagasabb dühét elérte volna, csendesülni kezdett. De, fájdalom! a helyett, hogy végképen lecsillapult volna, néhány perc múlva kétszeres dühvel és erővel fogott romboló munkájához. Egyszer csak ismét egy összeütést vetünk észre, de a mely már sokkal erősebb vala, mint a többi; az ütést borzasztó recesszónak követe. A szerencsétlenség, melytől annyira retgettünk, megtörtént!...

Hajónk gerince egy sziklához csapódott, mely annak egy részét kiszakította s a tenger kezdé elfoglalni a „Graftont” belterét. A hajó e percztől kezdve nem is mozdult helyéről. Alig maradt annyi időnk, hogy élelemszerkeinket — a mi kevés volt — s tengerészeti eszközeinket és egyéb holminkat a fedélzetre szállíthassuk. Mindent jól megkötöttünk és beborítottuk, hogy a hullámok el ne rabolják, s azután magunkat is egy kátrányos vászon alá vonva, áztatózat, kimerülten lefeküdtünk, hogy a hajnál megvárjuk.

Hiába is kísérténem meg leírni azt a borzasztó fáradságot és kimondhatatlan sok veszedelmet, melyek között másnap gyöngye és a mellett felotte ki terjedelmű csónakunkon magunkat s megmaradt holminkat a partra szállítottuk. Így is csak az Alick ügyességének köszönhetjük, hogy én és Musgrave, a tengerbe nem vesztünk. A vihar ekkor is csak úgy dühöngött, mint az előbbi napon.

Mint hogy csónakunkra nagyon kevés holmi fért, csak a legszükségesebbeket vihetjük magunkkal, t. i. az előlmi szereket és konyhaszükszöket. A sorozat nem igen hosszú. Összes készletünk valami 100 font kétszersültből, 50 font lisztből, körülbelül 2 font theából s 3 font kávéból, egy kevés cukorból, néhány font sós húsából, egy font borsból, egy fél üveg mustárból, néhány font sóból, 6 font amerikai dohányból, néhány kés-, villa-, kalán- és tányérból, s végre egy kis vasfázékából állott, melyben Harry, a szakács, édes vizet szokott forralni theának.

Többi tárgyaink: néhány tarisznya só, Musgrave utiböröndje és az enyém is, egy láda, mely asztali edényeinket s többi evő készleteinket tartalmazá, s végre egy nagy vasfázék, melyben a fókaszirt akartuk kiolvasztani — mind a „Grafton” fedélzetén maradtak.

Most már minden áron tüzet kellett volna szerezni, mert tegnap óta folytonosan áztunk s fogaik vacogtak a hideg miatt. Harry talált zsebében néhány darab gyufát, hanem azok is úgy meg voltak ázva, hogy sehogyan sem akartak meggyulni. Végre az egyik lámpa kapott s egy marok száraz gallyal csakugyan sikerült is tüzet raknunk. Alick sietett egy közel eszergedező patakban a kis fázakat megtölteni s egy negyed óra múlva pompás theat szörpölgette s kétszersültet oddegélve melengettük merev tagjainkat a barátságos tűz mellett.

Kissé helyrehozván s kipihenén magunkat, barátaink elmentek, hogy valahol egy barlangot

keressenek, melybe előlmi szereinket a folytonosan szakadó eső elől elrejtessék. Engemet, mint a kinek egészsége leginkább meg volt rongálva, ott hagytak a tűz mellett, hogy azt kialudni ne engedjem; ez borzasztó szerencsétlenség lett volna ránk nézve.

Egyedül, saját magamra hagyva, képzelheti az olvasó, hogy minő szomorú tépelődéseknek és minő kétségbeesett gondolatoknak levék martaléka. Családomra gondoltam, ama kedves lényekre, kiket e borzasztó helyzetben megkettőztetett szeretettel ölelt át lelkem. Egy megmérhetetlen féltáviról terült el köztem és közöttök. Hogy és mikor szabadulhatok ki ez ismeretlen szigetekből, mely a tenger beláthatatlan síkján, az emberektől népesített világ határain kívül mintegy eltévedettnek, elvesztettnek látszik? Moglehet, hogy soha! Leirhatatlan keserűség kétségbeesés ragadta meg lelkemet! Szívem elszorult, légzetem elállt; szemeim elborultak s könyveimet nem tudtam többé visszafajítani; sirni kezdtem, mint egy haszontalan gyermek.

Ekkor, mintegy önkénytelenül, ajkaim e szót rebegék: Isten. — Eszembe jutott e végtelen, mindenható lény, ki a világ felett uralkodik. Térdre borultam a nedves földön s égető fájdalmaim imába öntvén ki az egék ura előtt, egész buzgósággal oszdektem atyai segítségért a magam és szerencsétlen társaim számára...

(Folyt. köv.)

Börtön-kronika.

Kufstein.

Hajdu Lajos ur, a „Vasárnapi Ujság” ez évi 17. és 18. számaiban e czim alatt közölte az olmtúzi és Josefstadti várbörtönökben az ötvenes években szenvedett politikai államfogyók névsorát. Ez érdekes, bár szomorú történelmi emlék olvasása engem is arra ösztönzött, hogy hasonló névsort közöljek a kufsteini foglyokról.

Nagy-Váradról, egy évi előleges várótság után, mint két évre elítélt, de egy évre kegyelmezett politikai várfogoly, 1851. január 2-dikán indítottam el, kilencz katona fedezete alatt a Tyrolban levő kufsteini várba, hova, vasut nem levén, s a tél is nehezítvén az utazást, Pesten, Bécsen, Linzen, Salzburgon s Bajorország egy sarkán át, csak február 25-én jutottam el, s helyezkedtem be szomorú lakásomba. Foglyok közt, a közös ügyért közösen viselt szenvedés hamar barátságot szerez; én, e barátság emléket magammal külsőleg is megörökítendő, felkértem fogolytársaimat, hogy neveiket számomra sajátkezűleg följegyezni sziveskedjenek. Így jött létre a jegyzék, melyet alább egész terjedelmében közlök.

Kufstein az Inn folyó partján, egy sziklacsúson épült kisded vár, hetven ölnyi magasságban a víz fölött. A politikai foglyok a kaszárnya épületek szobáiban, s az ugynevezett császártoronyban voltak elhelyezve. Ezeken kívül 37 sáncmunkára elítélt rab volt két kaszárnyában, kik a vármunkákat végezték, de kikkel nem érintkezhetvén, neveiket s itéletök indokait és polgári állásukat meg nem tudhattam. Ezek nem foglaltatnak az alábbi névsorban.

Midőn 1851. február 25-dikén a várba érkeztem, a várparancsnok Lanczovich volt, ki a foglyokkal általában igen rozsl bánt; ezért panaszok adattak be ellene, vizsgálat rendeltetett s annak folytán el is mozdítottat. Helyére márczius vége felé Nehiba ezredes nevezetett ki, ki épen ellentéte volt elődének, s emberi és nemes bánásmódjáért köztisztelőt és szeretetben állott.

Fogolytársunk volt egy ideig a derék Czuczor Gergely is, négy évre elítélve a Riadó miatt, melyet Róka kanonok s fogolytársunk felszólítására, gyakran elénkeltünk előtte; bár ő mindig csak annyit mondott reá: „Hagyjátok el fűnk!” Ő május 26-án kiszabadult, s ez az oka, hogy neve az itt közlött sorozatból, mely augusztus 20-án iratott, hiányzik. Im itt a névsor, egészen úgy, a mint eredetileg készült:

Sor szám	Név	Élet éve	Születés helye	hol ítéltetett el?	Hány évre	Katonai, polgári, illetőleg egyházi állása
1	Róka József	61	Szeged	Temesvárt	20	apát, csanádi kanonok
2	Klumpaczky Alajos	31	Domoszló, Hevesmegye	Pesten	15	kath. pap
3	Dominico Balzoni	46	Verona	Padua	2	archiprete
4	Benedek Lajos	29	Kézdivásárhely, Erdélyben	(N-Szebenb. Erdélyben)	12	a magyar hadseregben százados
5	Ferdinand Eisenbach	52	Grac	Wien	12	Oberst der Scharfschützen
6	Pap Lajos	27	Kézdivásárhely, Erdélyben	Nagy-Szeben	14	magyar tábornoki alezredes
7	Szigethy Miklós	27	Torda, Erdélyben	Nagy-Szeben	16	11. honvédszázalági őrnagy parancsn.
8	Girolamo nob. de Panigai	35	Chions, provincia Udine	Treviso	3	possidente
9	Hermann Benó	50	Gyónk, Tolnamegye	Arad	8	10. százados
10	Kreith József	30	Eperjes, Sárosmegye	Pozsony	6	áldozó g. kath. pap
11	Wikitai Zsigmond	40	Páké, Erdélyben	Szebenben	8	százados és pénztárnok a Bem táboráb.
12	Szontagh Frigyes	26	Pest	Arad	18	10-ik huszárezredbeli őrnagy
13	Reviczky László	46	Sámsom	Pesten	15	szabad vadászok vezére
14	Angyal Antal	49	Esztorgom	Bécsben	8	bécsi gyógyászati tulajdonos
15	Gani György	49	Iregh, Tolnamegye	Pesten	20	külf. ref. pap
16	Petrovics Demeter	57	Bellincz	Temesvárt	12	lippai eperszt. g. n. c.
17	Illiev István	52	Béba, Torontál v.	Temesvár	12	temesvári alesperes
18	Szél József	36	Dömök, Vasmege	Budapestben	10	hovárt őrnagy
19	ifj. Zathurecky István	29	Baróth, Erdélyben	N-Szebenb.	12	11-ik huszárezredben kapitány
20	Niczky Kristóf	38	Haraszt Bogárd, Veszprém	Pesten	5	birtokos
21	Szabó Farkas	36	Szegedváros, Csongrádmegye	Szebenben	12	12-ik honvédszázalági őrnagy
22	Szová (Weber) János	48	Kaposvár	Arad	12	őrnagy a szegedi téparancsnokságnál
23	Karove Antal	38	Liszka	Szeben	12	őrnagy, dandárparancsnok
24	Benó István	51	Szamosújvár	Szeben	10	alezredes, dandárparancsnok
25	Wegele Joannes	33	Vindobonae	Vindobonae	5	medicus castrensis emeritus
26	Lill Adolf	39	Boehnia	Wien	16	tábornoki kapit. és hadigym. tanácsos
27	Alex Leszczynski	48	Wien	Wien	12	Bezirks-Commandant von Wien
28	Schlehta Kornél	28	"	"	12	Schriftsteller
29	Amsberg György	29	Hannover	Arad	16	7-ik huszárezredbeli őrnagy
30	Motesiecky István	49	Ludecz, Trencsénmegye	Pesten	5	birtokos
31	Johann Polifika	49	Beneschau	Wien	10	Tambour Major

Következők a császártoronyban volt polit. foglyok nevei, kikkel közlekedésben nem lévén, feljegyeztem őket Benedek Lajos, régibb fogolytárs, emlékezet után:

Sor szám	Név	Élet éve	Születés helye	hol ítéltetett el?	Hány évre	Katonai, polgári, illetőleg egyházi állása
32	Wilhelm Ehrlich	34	Baden	Wien	12	Schriftsteller
33	Erdrich Beendtl	49	Grac	"	12	Juvelier
34	Wienzen Emperger	35	"	"	18	Dr. der Rechte
35	Adolf Thunis	41	nem tudni	"	20	polit. Agent für Wien und Ungarn
36	Kálnoky Sándor	35	Al-Torja, Erdélyben	Nagy-Szeben	12	alezredes a Bem táborában
37	Olshewsky Adolf	26	nem tudni	"	12	százados a Bem táborában
38	Cieci	"	"	Maidland	10	Dr. der Rechte
39	Wenzel Sturm	"	Giuterdorf	Prága	5	"
40	Franz Oppler	"	Troppan	"	10	"
41	Adolf Bandisch	"	Chwalowicz	"	6	"
42	Franz Hampel	"	Giuterdorf	"	5	"
43	Eduard Hartmann	"	Groz-Popavicz	"	10	"
44	Wilhelm Ast	"	Mariasschein	"	15	"
45	Josef Köcher	"	Autcha	"	12	"
46	Heinrich Poland	"	Klattau	"	10	"
47	Franz Mrazek	"	Renakowicz	"	10	"
48	August Hirsch	"	Hirschberg	"	10	"

A fentebbi foglyok közül Thunis Adolf felkülfölvő, egyedül volt bezárva, s vele soha senki sem társalgathott. — A többi foglyok, kik egy folyosón voltak, napoként elcölözt, s délután is egy társaságban voltak, és együtt sétáltak a bányákban, Nehiba ezredes parancsnoksága alatt, — mert azelőtt csak egy szobabeliek látták egymást és sétáltak felőrt 3-4 katona közt. Hirslapokat szintén ez időben lehetett csak rendelni, valamint kést s egyéb eszközöket tartani. — A magyarországi játékokat nögyelet is tartott könyvtárt Dr. Fretsner kufsteini orvosnál, honnan könyveket kaphattunk, egyszersmind a szegényebb sorsu foglyok havonként 10 frtot kaptak, ezenkívül minden szükséges ruházatot. — Az olvasáson kívül több foglyi külföldi kézimunkával, többi között alulírott és laktársai, Niczky Kristóf, Szabó Farkas harrászból és selyemből készített kendők tüzésével rövidítették a lassú időt, mely egyébiránt a mindig jó humorú Róka kanonok, Klumpaczky, Szabó

Vasuti építkezés Erdélyben.

Vasut hegyek, völgyek és erdőségek közepette, — ez a lakos előtt majdnem lehetetlenségnek látszik. Azonban a praktikus angol pénz, tudomány és szorgalom által legyőz minden természeti akadályt, a magas völgyeket kiforgatja gyökereiből, a hegyeket ártúrja, a völgyeket betölti, s századokig büszkén érbe emelkedő sziklákat — a parányi ember ezéjához képest tetszése szerint idomítja, áttöri, levágja, széthánytatja.

A kolozsvár-nagyvárad vasutvonálnak Bánfi-Hunyad közelében a szatnai tetőn kell átmennie é-n-yugatról d-keletra, s csaknem félkörbe kanyarodással. Míg a vonal Egerestől eddig elkészült, temérdek természeti akadályt kellett megküzdenni; a számos hegyi patak, apróbb folyók, kikerülhetlen töltések és bögások miatt. Azonban Szatnánál van a legnagyobb természeti akadály, melynek legyőzése a tudomány és szorgalom egyik legnagyobb diadala lesz.

A szatnai hegyen át, mely mintegy 25 öl magas, még a múlt évben kezdetek alagutat fúrni, mely már csaknem egészen készen van. Az alagút hossza mintegy 120 öl. Ennek kelet felé

eső végénél 20 öl mélységű és 400 lépés hosszú völgy tátong, közepén csergedező patakkal. Ezazon völgy, melyben keresztül kell vezetni a vasutat. Ki a helyszínén van, csak az foghatja fel: mily merész a keresztülvitel gondolata s mekkora küzdelembe kerülend a. Honnan vegyeneek annyi földet, hogy e mélységet egyenlő színvonalra töltsék fel a szemben fekvő hegyekkel s a tulsó oldalra levő alagutató? miként lehessen oda hordani ama tömérdek anyagot? honnan teremtsenek oly roppant munkásokat, hogy a titani művet a kiszabott időre elkészíthessék?!

Érdekes lesz megkísérteni annak részletezősét, hogyan alakják az angol mérnökök az emberfeletlennek látszó feladatot végrehajtani.

Képzelhetjük, mennyire lassu és fáradságos munka lett volna a mély völgybe talicskánként hordani annyi földet, mennyi a feltöltésre szükséges. Ennélfogva a völgy, az alagutató kezdő a szembe levő hegy oldalán, mintegy 400 lépés hosszú és 2 jölnél szélesebb hiddal lön összekapcsolva, mely közepén több mint 20 öl magas. Óriási egy alkotmány ez, vékony gerendákból összeállítva s vas kapcsokkal megerősítve. A szomlót némi borzadály lepi meg, ha reá tekint e kolosszusra.

Első pillanatra azon gondolat támad bennünk: hogyan van az, hogy ez alkotásúra gyöngye, alakjára óriási hídépítmény önmagától vagy egy erősebb szelőharamra össze nem roszad? A legnagyobb építési tökély és az angol vakmerőség netovábbját ismerjük fel e csodálatos áthidalásban. A legvastagabb gerenda átmérője 6—8', mely tömérdek ily gerenda van egymásba rakva, abból is megtöltöttük, hogy az egész hídalkotmányba több száz mázsát nyomó vas-kapocs van beverve; megkésztése is hónapokba került, dacára annak, hogy száz meg száz ember dolgozott rajta.

A híd padlata egy színvonalon áll az alagutatóval, és a szemben fekvő hegyig be van deszkázva, úgy, hogy rajta nemcsak gyalog ember járhat, de a lefeleketett snacken 50—60 földdel megrakott szekér is egyszerre végig mehet. A völgy betöltését e hidról eszközlik, még pedig a következő módon: Az alagútba több, egymással összecsatolt szekert tolnak be és azokat a kiástart földdel tele rakván, egyetlen ló segítségével, sokszor száz mázsányi terhet is vontatnak ki a völgy feletti hídra. Ezen szekerek úgy vannak készítve, hogy egy szeg kihúzásával, tartalma kiomlik belőle. Így ürítik ki azokat a hídok is. Egy pár ember 10—12 szekérel elbánnik rövid idő alatt. A föld nagy morajjal zuhan alá, s minden szekér föld lehányása után, dörgésszerű zaj hangzik végig a völgyön. A vasúti munkásokat nem hatja meg e műtét, nem félnek a rengő hídok oly borzasztó terüvel járni, hídgy vérel folytatók nap-hosszanta hajmeresztő állásban munkájukat, sőt némelyek, különösen az angolok, ha a híd valamely részében bármely csekély romlás vesznék észre, muska ügyességével kuszak fel a sima gerendákon, magukkal vivén szükséges eszközeiket is: így erősítik meg a meggyengült részeket, javítják ki a hiányokat. Ha valamelyik lecsúsz, halála bizonyos; de ezen ácsok annyira gyakoroltak már az efféle munkákban, hogy ilyes szerencsétlenség felette ritkán történik.

A völgy betöltésének egyik legnagyobb akadály a lett volna a föld hiánya; hogy a kellő mennyiséget beszerezhessek a vasúti mérnökök, ismét óriási munkához kezdtek. A hegyet fogják átvágni, mely alatt ez alagút megy végig. Bámulatos műtélemmel van ez tervezve; az erőket úgy oszták be, hogy csak is e módon képzelhető: eljutni a legkönnyebben a nagy ezélnak. A mintegy 120 öl hosszú alagútba felülről alá több töltés van ásva, melyek az alagútba nyúlnak alá. Minden ily töltésnél számos munkás dolgozik, csákányokkal, ásókkal vágják, hányják a földet, mely az alagútban, a töltések aló nyílásához illesztett szekerbe hull alá; a megtelt szekereket kivontatják a hídra, s innen ürítik a völgy mélyébe. Ez így megy éjjel-nappal; mindig több száz munkás kéz dolgozik, csodálatraméltó hangzsongalommal. Az éjjeli munkások egész napon át alsznak, még pedig azért, mert nappal, a dolog természeténél fogva, egy sem lenne mindegyiknek elfoglalatása. Mindamellet is azonban, a völgy betöltése lassan halad, alig 2—4 öl magasságra tudták azt eddig fölemelni; úgy értesültünk, hogy még egy teljes osztondó kell arra, hogy a jelenlegi erőlyvel dolgozva, a betöltés egészen befejeztessék. Hogy mennyire szaporátlan munka ezen óriási töltés készítése, kitetszik abból is, hogy 4—500 szeker föld, mi a völgybe hanyatlik, a fennmaradó nagy völgyületben olybá tűnik fel, mintha valaki egy kupis üvegbe tíz csöppet töltene.

Sok érdekelt lehetne még írni a szatnai nagy-szerű földmunkálatok apróbb részleteiről: a sziklák löporral való szétrobantásáról; a különböző csigák, emelők és más mechanikai, úgy phisikai eszközök használatáról, — azonban e lapok szűk terénél fogva, azokkal hosszasan nem foglalkozhatunk; elég annyit megemlíteni, hogy az építésszót eme gyakorlati mesterei a tudomány minden ágát felhasználják céljaik elérésére és nem kimélnék sem pénzt, sem fáradságot a legdrágább idő pártán értékesítésére.

Nem hagyhatjuk megemlíteni nélkül azon remek csatornát, mely a leendő földtöltés alatt vonul végig és már nagyjában készen van. A híd hossza mintegy 15—20 öl lesz, belüregének szélessége pedig nagyobb 1 ölnél. Meltán nevezhetjük ezt is az építésszót remek művének. Minden darab kő, tégl, alakulag van faragva, s oly gondosan, akkora pontossággal összeillesztve, hogy még levegő sem férhet az egyes darabok közé. Folyvást vizhatlan (hydraulitus) mésszel dolgoznak és százdokra szoló előrelátás- és óvatossággal. A csatornák építésénél szükséges is a gondosság, mert a ki ismeri a királyhagontuli rész hegyes-völgyes vidékeit, jól tudja, hogy minő veszélyos árvizek

szoktak néha rombolni völgyeinkben: néha a legkisebb patak is akkorára dagad, hogy házakat seper el, fákat szaggat ki gyökereitől.

Ez érdekes stánoi munkálatnak naponta számossabb bálmulói vannak, elannyira, hogy gyakran száza is fölmegy a nézők száma, kik között nem egy idegen akad, ki külföldről, vagy más távoli vidékről éppen a végett tett költséges utazást.

(K. K.)

Egyveleg.

— (Külföldi magyar egyletek.) Külföldön tizenhat magyar egylet létezik. Ezek a következők: a bécsi „Magyar társaság” 1862 óta az Alsgrunden, könyvtárral; a bécsi „Műgyezemi magyar kör,” 1867-től fogva; a bécsi „Magyar iparosok egylete,” csinos könyvtárral; a „Berlini magyar egylet,” mely 1846 közepén alakult, skönyvtárral és segélypénztárral bir; a „Jénai magyar kör,” mely 11 év óta áll, s könyvtárában 400 kötet van; a „Hallei magyar kör,” mely tavaly alakult; a „Hamburgi magyar egylet,” 1867. szept. 7-dike óta létezik, kereskedő és iparos tagokkal; a „Hohenheimi magyar egylet,” az idén alakult a gazdasági tanintézet növendékeiből, keletkező könyvtárral; a „Zürichi magyar egylet,” hat év előtt alakitva „Műgyezemi tanuló” által, szép könyvtárral; a „Párisi magyar egylet,” 1865. márcziusban alapitva, jelenleg tíz hazai lapot járat s 500 kötetre menő könyvtára van; a „Londoni magyar egylet,” ez idén alakult, kölcsönös segélyezésre; Bukarestben a „Hunnia” (1857 óta) s

„Magyar iparos ifjak egylete” (1863-tól); a „Károlyi magyar egylet,” mely tavaly alakult kereskedők s iparosokból; a „New-yorki magyar egylet” 1866-tól kezdve, jelenleg 50–60 taggal; a „Buenos-ayresi magyar egylet,” az ott lakó osztrákok és magyarok által alapitva.

— (Hirlepirodalom Észak-Amerikában.) Az észak-amerikai Egyesült Államok 31 milliónyi népe óriás erejét polgári magas fokú általános műveltségének köszöni, ezt pedig főleg tulgazdag hirlepirodalma fejleszté ki. Az ottani lapok összes száma 5102, melyek három negyedrésze politikai tartalmu. S ezek kiadója nem a főváros kizárólag, hanem 1923 különböző város és helység. New-Yorkban magában 300 lap jelenik meg. A lapok keletje is oly mesés nagyságu, hogy arról hazánkban fogalmat is alig alkothatunk. Vannak és pedig igen nagy számban lapok, melyek naponként 5000-tól egész 275,000 példányban terjednek el az olvasó közönség közt. Minel torjedtebb aztán valamely lap, igen természetesen, annál többet kell fizetni hirdetésekért, így az első amerikai politikai lapban, a New-York Heraldban, egy hirdetmény minden kis rövidike sorának fölvetelért 2 ft. 65 krt kell lenni, innen magyarázható meg azon meglepő eredmény is, miszerint egy ily eltorjedt napilap csupán a hirdetmény díjából 400–700,000 ft. tiszta jövedelmet húz.

— (Utazás velöcipedén.) E napokban velöcipedén egy Croix nevű fiatal francia érkezett Párisból Kiewbe. Utáiban érintette Bécsot, Krakót, Lemberget és Zytomirt. A fiatal utazót mindenütt nagy bámsz tömeg fogadta; de sehol sem bálmul-

tak annyira, mint a muszka kisebb városokban és falvakban, hol a zsidók és parasztok boszorkányának és megtestesült ördögnek tekintették. Először május 18-án Kresthasikon keresztül ment Kiewbe; a tömeg utána futott; a bérkocsiosok mindenhol követték, s Croix örülve, hogy oly nagy figyelmet ébresztett, egy locomotiv sebességével haladt s bámulatos könnyűséggel igazgatta járművét.

— (Charles Dickens egy társaságban azt vitatta, hogy az ember nem jöhet oly helyzethe, hogy más ember iránt részvétre ne gerjedjen. „No lassuk” — mondja a társaság egy tagja — „tegyük azon esetet, hogy őnt a vesztőhelyre vinnék a kivégeztetésre.” A találékony regényíró azonnal talált rá feleletet: „Egykor két szerencsétlent akasztani vittek. Egyszerre két dübös bika ront tájékozó szájjal a tömeg közé, mely a vesztőhelyet körüllátja. „Lám!” — mondja az elítéltek egyike, látván a szétszaladó nép remülését, „mily szerencsések vagyunk mi, hogy nyugodtan lehetünk ide-fönn az emelvényen.”

— (Svédjezi iskolák.) Svájcban 2700 népiskola van, úgy hogy 360 főre esik egy iskola, ezenkívül 47 gymnasium és iparskola 500 tanítóval. A közoktatásiügyi költségek évenként mintegy 500 millió frankot tesznek, a mi a másfél milliónyi lakosságra elosztva, egy-egy lakosra 2 frankot eredményez. Ha ugyanezen arányban akaránk iskoláink iránt bőkezűek lenni, a közoktatásügyre évenként mintegy 12 millió forintot kellene fordítanunk.

TÁRHÁZ.

Németországi levelek.

II.

München, júliusban.

Első levelemben tett ígéremhez képest számdekam a következő sorkban: München szellemi életéről, tudományos s művészi intézeteiről szólni; ily nagy terjedelmű tárgynak rövid keretben szót is szolgáltatni a sietés és felületesség vádja ellen mentesül.

München kiválólag művészi és tudományos város, míg kereskedése és ipara jelentéktelen, — az elébbinek nagyrészt Dél-Németországban Nürnberg, Augsburg, a pénzkereskedést Frankfurt, a könyvkereskedést Stuttgart ragadta magához. A rendes, minden nagy város belforgalmához szükséges iparterményeken kívül alig produkál München valamit; jelentékenyebb kiviteli cikkei csupán a sör, de itt is a helybeli fogyasztás jóval fölülmulja a kivitt mennyiséget. Szóval a müncheni nép nem iparos, nem munkás, nincs meg benne az a szorgalom, kitartás, mi az észak-németországi polgárt jellemzi, — a mesterember több időt tölt a sörházban, mint műhelyében. E magában szomorú képek két örvendetes visszaloda van: a müncheni élet, különösen a szállások olcsósága (csak az idegen utazót huzzák lehetőleg), s proletáriatus nem léte. Ebből következik az is, hogy a müncheni életmód fényre s luxusra nézve nem mérkőzhetik más fővárosokkal, — nincs pénzaristokrátiája, mely fitogtassa gazdagságát, a születési aristokrácia pedig meglehetősen elaprósodott s elszegényedett.

De ha ipar s gazdagság dolgában nem: annál kiválóbb helyet foglal el München a tudomány s művészet terén, s o tekintetben nemcsak mérkőzhetik Németország bármely városával, de a legtöbb felül is áll. Fussuk át röviden a művészetek egyes ágait, s vizsgáljuk át a müncheni iskola befolyását s állását Németország művelődési történetében.

Az idegen, ki nem éppen angol közönségnél ballag végig München utcáin, — rövid vizsga után meg fog győződhetni, hogy határozottan kifejezett építészeti irányt hiában keres München épületeiben. A főúrnok majd mindenikéből talál s nem egy remekművet, — de az egész nem egyöntetű, hanem összegyűjtött, mint egy múzeum vagy kiállítás tárgya, — belső összefüggés, szerves egység nélkül. Hát még a Miksa király által megkísérelt új irány, melyet Lübbe az építészeti mixtum composítumának nevez, s mely — néhány épületen kívül — teremtője halála után minden utóhatás nélkül visszamaradt — honnan jött — a theoriák homályába! Legszébbben az olasz renaissance van képviselve főkonkintiföldjében, az 1800 lépés hosszú Lajos-utca e tekintetben páratlan s méltó a királyhoz, ki e remek épületekben maradandóbb emléket magának, mint München városa a Widma-

mann által készített lovasszobor által. A müncheni építész iskola főképviselei: Gärtner, Klenze, Ziebland, Ohlmüller, Voit.

Midőn a szobrászat nagymestere Thorwaldsen, fényes pályája után maga és művei számára nyughelyet keresett, már-már hajlandó volt Münchenből választani, midőn hazájában, Dániában külön muzeumot építtetett számára, s ez áldozat által az ujjkor legszebb szoborgyűjteménye Kopenhága részére lön megszerezve. Ha Thorwaldsent el is veszti München, — megtartotta tanítványait, meg művészi irányát, mely mester-műveivel nem szorítkozik kisebb hazája határai közé, hanem mint a nemrég nálunk felállított József nádor szobor is tanúsítja, nagyobb körben találja fel piacát. A tulajdonképi müncheni szobrászok leghíresebbike: Schwanthaler, ki méltó végrehajtója Lajos király fénykelté eszméinek salkötője oly műveknek, melyek bármely iskolának díszére válnának, — honfiai közül talán csak Rauch és Schadow által tulszáryalva, — remekművekkel halmozta el München közhelyeit s gyűjteményeit. Rajta kívül még Widman, Halbig, Brügger érdemelnek említést. De nem hagyhatjuk sok nélkül a híres rézmű-öntődet, mely tán az ipar szempontjából, de mindenesetre művészi vezetés és czélok mellett a legvirágzóbbak közé tartozik.

Térjünk át a festészetre, mely téren München Németországban, a düsseldorfi iskola mellett, a legfontosabb s mindenesetre a legsajátosabb s legjellemzőbb helyet foglalja el. Alapítói a nagy mester Cornelius. A ő szellemé vezető ma is az iskolát. Nagyszerű lángeszű felfogás, jellemző rajz, ragaszkodás a természetismerhez, s bár kevésbé gondos, de meglepő színezés jellemzik az irányt, melynek hívei közé tartoznak nagyrészt hazánk jelesebb festései is. A müncheni festészeti iskola központja a művészeti akadémia, melynek igazgatója jelenleg Kaulbach. Corneliusnak, ki néhány évvel ezelőtt bekövetkezett halála előtt Berlinbe költözött volt át, — ha nem is leghívebb, de leggenialisabb tanítványa. Ki ne hallotta volna híret a berlini múzeum léposóterme óriás képi, a hunnok csatája, a Shakespeare-illusztráció stb. lángeszű teremtojének? S mily nevek ragyognak oldalán: Piloty, Schwind, s mások, kiket elősorolni feladatunk körén kívül esik, de kiknek nevei méltó helyet foglalnak el a közép- és ujjkor nagy képzőművészei mellett.

E helyen nem mellőzhetjük, hogy München újja teremtője s leggondosabb ápolója az üvegfestészetnek, a középkori művészet e megkapó, sokáig mellőzött jelenségeinek. Emilitést érdemel porcelánfestészet is.

A Münchenben való mulatást különösen kellemessé teszik a kitünő színház s hangversenyek. II. Lajos királynak szenvedélye a zene, mint nagybátyjára a képzőművészetek voltak — s ez keres-

kedik a dalmű jóságáért. Csalatkozik, ki azt hinné, hogy Münchenben a Wagner Richárd irányra a tulnyomó, noha a színház első karmestere, a híres zongoraművész, Bülow, egyike Wagner apostolainak; a közönség egy része, különösen a volt karmester Lachner körül csoportosulva, határozott ellenséggé ez iránynak, s talán ez az oka, hogy a mult téli idényen Wagner dalművei közül a „Meistersinger” — eken kívül csak „Tannhäuser” — s „Repülő hollandi” — t adták egyszer. A színház vezetése egy valóban műértő intendáns kezében lévén — a klasszikus angol és német dráma s francia vigjáték is kitünő előadásra talál. Merem állítani, hogy München operája jobb a bécsinél, drámája jobb a berlininél, hangversenyei versenyeznek a leghíresebb lipsei hangversenyekkel.

A legujabb idő természeté közé tartozik: a királyi polytechnikum, melynek pompás épületét az idén szentelték föl. A zürichi s carlsburgi műegyetemek mintájára főiskoláknak van szervezve, s máris sürün látogatják mindenfelől. Igazgatója a híres Bauernfeld.

Végre pár szót az egyetemről, melyet hazánk-ból kevesen, de annál többen látogatnak szomszédunkból Szerbiából, s mely Tübingen kívül az egyetlen egyetem, hol a régi 4 fakultás mellett az államtudományok számára külön fakultás van szervezve, a mi által némileg szakított a philosophiai fakultás ési hagyományokon nyugvó, s a scholasticismus fénykorából származó babeli zavarával. München a tudományok majd minden szakában nagy neveket bir felmutatni. Ki ne hallotta volna a vegyész Liebig s társa Pettenkofer nevét, amannak fontos fölfedezéseit a mezőgazdasági és szerves, emezét az egészségügyi vegytan terén. Melyik romanista ne hajolna meg tisztelettel Wüderscheidt neve előtt, s ne ismerné a befolyást, melyet művei az ujjab római jogi irodalomra gyakoroltak. Ott tanit Riehl, a míveltség-történet híres tanára, Pölz a szorgalmas gyűjtő az államtudományok körében; ott van Döllinger a híres theológus, és sokan mások. S mindamellett különös, hogy éppen a müncheni egyetem legkevesebbé foglalja el német társai közt azon helyet, mely köztük megilletné s inkább csak bajor, mint egyetemes német egyetem; a külföldiek, s a többi német tartományokból idejött tanulók ki szorítják egészen elvész a belföldiek, sőt mondhatni müncheniek mellett. Talán a nagy város, talán a szokás vagy talán a müncheni egyetem tulnyomólag katolikus szellemének tulajdoníthatjuk o jelenség okát? Nem a mi dolgunk — mi csak a tényeket konstátáljuk.

München míveltség-történelmi jelenségének méltatásánál nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy e város mindig gyűlpontja volt a beaux esprits-nek úgy a poezis mint a próza terén, s az ujjabb német költők és írók jobbjaiból még ma is soknak tartózkodási helye.

T. L.

Melléklet a Vasárnapi Ujság 30-ik számához 1869. jul. 25.

Irodalom és művészet.

— (Révész Imre) jeles történet-tudósunk s a prot. egyházi és tanügyi fúradhatlan bajnoka, közlebről a „Sárospataki Füzetek”-ben megjelent s. „Adalékok a magyar protestans iskolák autonómiajának történetéhez” czimű terjedelmes dolgozatát külön nyomatkép önálló füzetben is kiadta. A figyelemreméltó elveket fejtegető dolgozat bizonyosan érdekelni fogja az iskolágy minden barátját, első sorban a protestánsokat. Az 1868-diki népisokai törvény életbe léptetése országsszerte élénk mozgalmat keltett az iskolágy körül, s ez a körülmény a mint lételt adott Révész Imre dolgozatának, úgy kétségtelenül kiváló érdeme is kölcsönös annak. Figyelmeztetjük rá az érdekelteket. — Színtén Révész Imrétől megjelent Roberson angol hitszónok egyházi beszédeinek szabad átdolgozásából a III. gyűjtemény. E remek, egy oly alapos és mély, mint lángoló ékesszólás egyházi beszédek a világirodalom e nemű termékei közt a legjobbak közé tartoznak annak elismerve, s a jeles szónoknak egyházi irodalmunk köszönettel tartozik, hogy azokat a maga erő- és keneteljes, magvas nyelven ülteti át nyelvünkre. Az illetőket, kik e beszédek eredetiben, vagy Révész két előbbi gyűjteményét ismerik, nem szükség bővebben figyelmeztetnünk. E füzet ára 1 frt; míg az előbbé 80 kr.

— („Szabad Egyház”) czim alatt folytatja pályáját o hó 15-kétől kezdve az eddigi „Autonómia”, miután azon értekezet, melyet a kath. autonómia érdekében számos szabadelvű katolikus képviselő tartott, egy ilyen lap szükségesét elismerte s a „Szabad Egyház”-at a szabadelvű katolikus párt közlönyévé tette. Alapító, illetőleg támogatói mindazok, kik ezen értekezetben részt vettek. A sok név közül elég legyen a következőket felemlíteni: Horváth Mihály volt csanádi püspök, Hoffmann Pál, Bartal György, Bezzerédi László, Kautz Gyula, Királyi Pál, Szentkirályi Mór, Toldy Ferenc stb. A lap álláspontjának feltüntetése elég legyen arra utalunk, hogy az a magyar püspöki kar által 1848-ban megállapított elveket választja programul. E „katolikus napilap” felelős szerkesztői: Priliskýz Tádé és Hatlapa Péter. Ára évnegyedenként 5 ft.

— (A „Sárospataki Füzetek”) cz. prot. folyóirat, melyet Erdélyi János alapított tanártársával, s melynek már 13-dik évfolyama járt, megszűnt. Valóban kár érte, mert sok jeles dolgozat jelent meg benne, s egy időben csaknem egyedüli közlöny volt a prot. egyh. történelmi és jogi adatoknak, de mint a szerkesztő mondja: ők „írók és Maceonak egy személyben nem lehetnek.” Tehát ez is a pártfogás hiánya miatt szűnik meg, mint annyi más derek vállalat.

— (Megjelent az „Erdészeti Lapok”) szakközlöny ez idei folyamának VII. füzeté. Tartalma: A közégi erdők érdekében. Kirándulás Erdélybe. A lombfának erdei fenýi általi helyettesítésének befolyása a vízterületre. Erdőipari részvénytársaság Bécsben stb.

— (Jámor Pál regénye.) „A művészek,” mely előbb a „Magyar Polgár” tárczájában látott napvilágot, most önállón is megjelent. Kiadta Kolozsvárt K. Papp Miklós. Ára 1 ft.

— („Kései szerelem”) czimú egy kötetes műre hirdet előfizetést Bornemissza Bertalan. Az előfizetési pénz (fuzított példány 1 ft, diszkötésű 2 ft) augusztus végéig szerzőhöz Eperjesre küldendő.

— (Magyar-román szótár.) Többen érezhették már egy ily segédkönyv hiányát, figyelmeztetjük tehát azokat, a kiket érdekel, hogy Baricz Györgytől Brassóban, e napokban egy kimerítő magyar-román szótár jelent meg, melynek ára 3 ft 20 kr.

Közzétételek, egyletek.

— (A magy. tud. akadémia) jul. 19-én tartott, törvény- és történettudományi ülésén B. Eötvös József elnökölt. Szilágyi Sándor olvasta Salamon Ferencz értekezését „Rendi országgyűléseink jellemzéséhez” czimuel. III. Ferdinand király 1637. szept. 21-kére eszezhíván az országgyűlést, midőn az egyppár hónappal utóbb összeült, minden jel azt mutatta, hogy az országgyűlés nagyon viharos lesz, miután a rendek több más kérdésen kívül a vallásos ügyek fölött is meghasonlottak. Hogy ennek eleje vétecsék, Eszterházy nádor egy tervet készített, a tanácskozáskor nyugodt folytatását akarván ezzel elérni. E terv ugyan mellőztetett az

országgyűlésen, de fennmaradván, roppant becsű történelmi emlék, s kiváló érdeket nyer az által, hogy az országgyűlések hiányait, gyengéit leplezetlenül feltárja. „Az országgyűléseinken megforduló idegenek — ugymond — csak azt látják, hogy kiabálással, czivakodással, viszálykodással és a felháborodott elme más ilyen kifakadásával vesztegetjük el az idő nagy részét, — a véleményeket is nem annyira mérlegelvén, mint számlálván.” S viszont e tárgyról: „eddig, mint mindenki tudja, hiábanvaló akadékoskodással, czivakodással s más ily szóharccal huztuk ki az országgyűlés idejének legnagyobb részét, még pedig annyi költségpazarlással, alkalmatlansággal és kölcsönös bosszantásokkal, hogy utóljára is belefáradván és beleunván, nehogy azt mondják, hogy hiában jöttünk ide, az utolsó napokban inkább csak futólag és nyakra-főre vetettünk papírosra néhány törvényezikot, minden rend, minden szabotosság és minden megvitátás nélkül. A rozslu szerkesztett és még rosszabbul megvizsgált törvényeket tüvel-hegygylvöl fönylálólván, mintna meggyúlt volna az országháza, nehogy mindenünk velünk oda éjjen, haza siettünk, megéltötve magunkat mind ö Felségédel, mind a külföldön. Sőt a mi több: sokan kétségbeesésből, mivel jövedelmök meg nem bírták a sok költséget, az országgyűlés előtt eltakarodtak.” Ily és sok más baj (minő pl. a kisebbek közül a szállások osztogatása a biztosok által, a ki jobban győzte ajándékkal jobb lakást kapott, a ki nem akart semmit adni, a nélkül maradt”) miatt irta Eszterházy javaslatát, mely 19. többnyire érdekes és jellemző pontot tartalmaz, melyek közt előfordul az is, hogy „a követei napi díját meg kell szabni,” s hogy az országgyűlés tagjait előre kell kötelezni, még pedig esküvel, „hogy semmit egyebet nem fognak szem előtt tartani a közjónál s igazságnál,” mert ha a bírák kötelesek eskütelre: mennyivel inkább tartoznak azzal a törvényhozók is. Hasonló esküvel kell megkötöni a királyi hivatalosok tapasztaltabbjait is. Ezek fiatalabbjai, mint a királyi tábla ujonczai, se szavazattal, se véleménymondás jogával ne bírjanak s ne is eskettesenek meg. — A második értekezet dr. Konek olvadra dr. Vécsey Tamás eperjesi jogakadémiái tanártól a „Fogyasztási egyletekről.” Pontos különbséget von ez értekezés a részvénytársulatok, jótékonyági egyletek, népkonyha stb. között. A fogyasztási egylet az önszegély magasztos alapján épül; nem irgalmaságra, hanem önére törő támaszkodik. Ily egylet először Stuttgartban keletkezett. Először csak munkások voltak tagjai, de később minden osztálybeliek részt vettek benne. Magyarországon először Budapesten keletkezett ily egylet 1863-ban, hivatalnokok, honorizárok s ezek özvegyei számára, hanem a közöny megbuktatá. Később azonban „Munkás-egylet” név alatt, de más alakban, ujra föltámadt. Vannak még ily egyletek Pécsen, Brassóban, Eperjesen, Resiczán s még néhány helyt hazánkban. — Végül Toldy Ferencz tett jelentést a Nagy István-féle könyvtárról, mely irodalomtörténeti tekintetben nagy becses bir. 10,400 ftrra becsülték, s megvételét országos költségen ajánlják a nemzeti múzeum, akadémia, az egyetemi könyvtár; továbbá a kassai és pozsonyi jogakadémiák számára. B. Eötvös o sorozatba harmadik helyre az erdélyi muzeumot kívánta tétetni, miután Kolozsvártól a történelmi buvárlat terén sokkal élénkebb mozgalmat tapasztalható, mint Pesten kívül bárhol is.

— (A pesti egyetemi joghallgatókat segélyező egylet) beküldötte szerkesztőségünkhez évi jelentését. E jelentésből látjuk, hogy az egylet, mely már nyolczadik éve érezteti a szegénysorsu joghallgatókkal jótékonyágát, az idén hat és fél hónapon át segélyezésre fordított 2306 ftrtot, és pedig élemezésre 360 forintot, készpénz segélyre 1946 ftrtot. Alkalmazást a segélyegylet utján nyert 22 joghallgató. Az egylet alapitókéje 16,594 ft 44 kr.

— (Szabó Imre) miniszteri tanácsos az írói segélyegylet alapító közléte.

Egyház és iskola.

— (A népisokai könyveket) bíráló bizottság mind külön, mind a tervező bizottsággal együtt tartott üléseit már bevégezte. Eredménye a munkálkodásnak néhány, pár nap múlva már sajtó alá kerülendő derek munka, mint Nagy László nagy-körösi képezdi igazgató s ujjában Tolna-Baranyaiba kinevezett tankerületi felügyelő „Beszed-

és Értelem-gyakorlatok” czimű, egészen ujjonnan dolgozott műve, Gáspár János nagyenyedi tanítóképezdi igazgató s ujjában szintén tanfelügyelő „Olvasó-könyve” a II. elemi osztály számára, Gönczy Pál teljesen új ABC-zé-je és Nagy József nagy-körösi orgonista énektanítási munkája, melyek két szigorú, hosszú vizsgálat és vitatkozásokkal járó bírálaton menvén át, a népisokai ügyére nézve sok jót ígérnek. Ugy halljuk az egész pályázatról indokolt jelentés is fog közzététetni.

— (A kath. autonómiai gyűlés) által kiküldött bizottság elkészült a választási statutum tervével, s azt kinyomatván, a gyűlés tagjainak megküldöi. Összes ülést a primás hirdét annak idején a szabályzat megvitatására.

— (Felekezeti nélküli iskolák.) Ujjában Baranyamegye tizeneggy közsego iskoláit közsegieknek nyilatkozta ki.

— (Az egyetemen) a jogi és államtudományi tantfolyamok kétféle választást tervezik. Így kevesebb idő alatt fognak végezhetni azok is, kik törvénykezési pályára készülnék. Természetesen volnának akkor is közösen hallgatóndó tárgyak.

— (Kubinszky Mihály) kalocsai kanonok lemondott a pesti központi papnövelde igazgatóságáról. Némelyek szerint lemondásának egyik oka az a nyilatkozat, melyet növendékeiknek között a „Magyar Állam” ellen egyik nagyon kedvelt egyetemi tanára védelmére.

— (A magyar gazdaszszonyok) árvaleány-növeldejében f. hó 17-én volt az évi rendes vizsga s a nemeselekű pártfogónók egész serege volt jelen. Az eredmény bizonyoságot nyújtott egy a tanítványok szorgalmáról, mint a tanítóik s a felügyelet kitünőségéről. Mondják, hogy esztendőre fizetéses növendékeket is fölvesznek a tano-dába.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

— („Gutenberg”) czim alatt új könyvnyomda részvénytársulat alakult, s alapszabályait a minisztérium már helyben hagyta. A részvénytársulat eddigi részvényeseinek legnagyobb része nyomdász, s a társulat egyik célja, hogy a nyomdai munkások is minél nagyobb számmal vegyenek részt a részvények aláírásában, miután azon demokratikus czél is legeg előtte, hogy a munka és munkás becsét, becsültetését, felszabadítását (s jobblétét) elősegítse, mely czélt már azon tény által is igyekszik megközelíteni a társulat, hogy tagjai nagyobb részt engedjenek a munkások legyenek, kik így o vállalatnak nem napszámosai, hanem részvénytulajdonosai lesznek. Tagja lehet a „Gutenberg” könyvnyomda részvénytársaságnak mindenki, a ki akár nyomdászattal foglalkozik, akár azzal rokon anyagi vagy szellemi téren működik, mint író, könyvnyomdász, könyvkereskedő, könyvnyomdász, betűöntő, könyvkötő stb. A társulat nagyon óhajítja a nyomdatulajdonosok részvétét is. A vállalat alapitókéje 50,000 forintra van szabva, mely 500 darab 100 ftrós részvény által fedeztetik. Mihelyt 20,000 forint a részvényekből be lesz fizetve, a társaság azonnal megkezdí működését. Minden egyes részvény után az aláírások 10 ftrt fizetendő, azontul hetenkint 1 ft vagy 50 krajczár. A nagyobb részletben vagy egyszerre lofizetett részvény után 5 százalék biztosítatik. Részvényeket alá lehet írni az ideiglenes igazgató bizottmánytól (a pest-budai nyomdász önképző egylet helyiségében, országut 38. sz.) vasárnap d. u. 2—5 óra közt. A vidéken történő aláírások is ide küldendők.

— (A mesterséges haltenyészítés) napról napra több helyen kelt érdeket. Az állattérít társulat elhatározta, hogy a kereskedelmi minisztérium föltételeit a haltenyészésre nézve elfogadja. Az ó-budai 900 holdas tavat szintén mesterséges haltenyészésre veszik herbe a halászok.

Mi ujság?

— (A honvédtisztek felruházását) o Harapat czég kapta meg, ugyanaz, mely a legénységet is ellátja. A tisztek részletenkint fizetnek, tíz részletben. A honvédtisztek havi fizetéséből 6%-ot levonnak nyugdíj- és kölcsön-alapra, mely a mint számítják, 20 év alatt egy millióra fog nőni. Ez arra o célra szolgál, hogy a tisztek 6%-s kölcsönt vehetnek belőle, az özvegyek és árvaik ellátatának, s végre a veszélybe jutott felszerelési hátrányok ebből fedeztetnek. — A honvédelmi miniszter a honvédség számára tíz millió töltés szállítása végett

ÁRJEGYZÉKE LEGUJABB MAGYAR KÖNYVEKNEK,

HECKENAST GUSZTÁV

kiadó-hivatalában Pesten, egyetem-utca 4-dik szám alatt megjelentek, és minden könyvkereskedésben kaphatók:

Gróf Pongrácz Károly. Hareztan (Taktika). A szerző által a magy. kir. tud. egyetemen előadva. Első kötet. 8-rét IV, 187 füze 1 ft.

Knorr Alajos. A birói ügyvitel (1869. ápril 29-ről kelt igazságügyminiszeri rendelet) és átmeneti intézkedések (1869. március 30-ról kelt igazságügyminiszeri rendelet) kérdés és feleletekben. (8-rét 112 lap) füze 80 kr.

Deák Farkas. Fogságom története. (8-rét 190 l.) füze 1 ft. 40 kr.

Hamary Dániel. Komáromi napok 1849-ben Klapka György honvéd tábornok alatt. (8-rét VIII, 135 l.) füze 1 ft.

Dr. Lieber. Polgári szabadság és önkormányzat. A szerző hasonló című könyve után szabadon magyaríták Scholcz Viktor és Vajda János. (8-rét VII, 158 l.) füze 1 ft. 40 kr.

Dr. Wundt Vilmos. Az ember élettanának kézikönyve. Második teljesen átdolgozott kiadás. Magyarra fordította dr. Török Aurél. 47 szövegbe iktatott fámetszvényvel. Első rész 8-rét 320 l.) füze 3 ft.

Képes játékkönyv. 300-nál több mulattató foglalkozás, példák, talány és tréfa. Mindenkoru fiú- és leány-gyermekek számára hasonlatos művek után átdolgozva. 129 a szöveg közé nyomott képpel és ábrával. 8-rét 152 l.) füze 1 ft.

Kautz Gyula. A nemzetgazdasági eszmék fejlődési története és befolyása a közviszonyokra Magyarországon. A m. tudományos akadémia által a Fáy-alapítványból kisorsozott pályamű. (8-rét XVI, 602 l.) füze 4 ft. 40 kr.

Gróf Cziráky Antal Mózes. A magyar közjog alapvonalai. A szerző nyomán írta Hegedűs Lajos Kandid. Második bővített kiadás. (8-rét 400 l.) füze 2 ft.

Dr. Schilling Frigyes Adolf. A természetjog vagy bölcséleti jogtudomány **kézikönyve** összehasonlító tekintettel a tényleges jog intézkedéseire. A szerző után dr. Werner Rudolf által. I. kötet: A bevezetést, általános részt és magánjogot tartalmazza. (8-rét VIII, 308 l.) Második kötet: A természeti állam- és nemzetközi jogot tartalmazza. 8-rét, VIII, 380 l.) Ára két kötetnek füze 5 ft.

Fiedler Ignác. A telekkönyvi törvény gyakorlati alkalmazása. A telekkönyvi törvény mindazon részével, melyek a feleket érdeklí, okirati és kérvényi mintákkal felvilágosítja, és azon rendeletekkel is, melyeknek következtével a telekkönyvi ügyekre befolyása van. A felek és ügyködők használatára. Második Erdély telekkönyvezésére való tekintettel átdolgozott és bővített kiadás. (8-rét VIII, 311 l.) füze 2 ft.

Knorr Alajos. A polgári törvénykezési rendtartás (1868. 54-ik t. cz.) kérdések és feleletekben. (8-rét VIII, 204 l.) füze 1 ft. 20 kr.

Dr. Matlekovits Sándor. Pénzügytan. (8-rét 202 l.) 1 ft. 50 kr.

Tompa Mihály. Virágregék. Negyedik diszesen kiadott kiadás. (8-rét VIII, 320 l.) füze 2 ft. 50 kr. Vázsonba kötve aranyvágással 3 ft. 60 kr. Diszkötésben 5 ft.

Jókai Mór. Az új földesur. Regény, két kötet. (Népszerű kiadás 44-47.) Második kiadás (16-rét 221, 243 l.) füze 1 ft. 60 kr.

Jókai Mór. Szegény gazdagok. Regény. Az utolsó budai basa. Történeti elbeszélés. Három kötet. (Népszerű kiadás 48-53.) Második kiadás. (16-rét 239, 163, 269 l.) füze 2 ft. 40 kr.

Jókai Mór. A magyar előidők. (Népszerű kiadás, 54, 55) Második kiadás. (16-rét 267 l.) füze 80 kr.

Jósika Miklós. A rom titkai. (Új olvasó kiadás. 27. 28. köt.) Második kiadás. Két kötet. Kis 8-rét. (226, 190 lap.) Füze 1 ft.

Jósika Miklós. A hat Udersky leány. Regény négy kötetben. (Új olvasó kiadás 29-32.) Második kiadás. (Kis 8-rét 250, 246, 244, 247 l.) füze 2 ft.

Jókai Moritz. Bilder aus dem ungarischen Freiheits- kampfe 1848 und 1849. Aus dem Ungarischen übersetzt. Zweite Auflage. (8. 262 S.) Geh. 1 ft.

Vezérszavak, vagyis velős mondatok és költői gondolatok boni és kalföldi remekírók műveiből. 12-rét (391 lap), füze 1 ft. 50 kr. Diszkötésben 2 ft. 40 kr.

Figyelmeztetés a t. cz. vidéki közönség számára, különösen oly helyekre nézve, a hol könyvkereskedés nincs. — Megrendelések a fennhirdetett könyvekre **egyenest a fennevezett kiadó-hivatalhoz intézhetők,** a mely a szétküldést pontosan posta-utón eszközölné, ha a megrendelt könyvek összege legalább 2 ftot tesz, **bérmetszen.** Az illető összeg vagy előre beküldendő a kiadó-hivatalhoz, vagy a könyvek átvételekor a posta-hivatalnak kifizendő.

Kimerítő árjegyzékek ingyen!

Tompa Mihály. Olajág. Elmékedések, fohások és imák. Holgyek számára olvasó- és imakönyvül. Kis 8-rét (XII. és 334 lap) füze 2 ft. 20 kr. Angolvázsonba kötve aranyvágással 3 ft. 40 kr. Francia bőrbő kapocsal 5 ft.

Csutak Kálmán. aradi fogságom alatt irt adatok az 1848/49 évi szabadságharc, különösen az Erdély havasai ellen vezetett hadjáratról. (8-rét XXIV, 213 l.) füze 1 ft. 60 kr.

Okmánytár Magyarország függetlenségi harcának történetéhez 1848-1849. Közl. Pap Dénes. I. kötet. (227 okmánnyal. Nagy 8-rét 424 lap) füze 3 ft. Második kötet. (315 okmánnyal. Nagy 8-rét. 564 l. füze 5 ft. 60 kr.)

Honvédvilág. Szerkesztik Kunsági és Potemkin. 2 kötet (VIII, 176 lap, 8-rét). Színezett borítékba füze 2 ft.

Szilágyi Sándor. Vértanuk a magyar történelemből. Történeti tanulmányok. 8-rét. (VII. és 495 lap) füze 2 ft. 50 kr.

Vámbergy Ármán. Vándorlásaim és élményeim Per- siában. Színezett és fekete fámetszvényekkel. Nagy 8-rét (X. és 399 lap) füze 3 ft. 50 kr.

A Bach-korszak adomáiban. Összegyűjté egy Bach- huszar. (8-rét 200 l.) füze 80 kr.

Weber György. A világtörténet tankönyve. Te- kintettel a műveltségre, irodalomra és vallásra. A X-ik bővített kiadás után. N. 8-r. I. kötet: **Az ó-világ története.** (501 lap) 2 ft. 40 kr.
II. » **A népvándorlás és az egyistenhívés megalapítása.** A középkor (400 lap) 2 ft. 40 kr.
III. » **Az újkor története a francia forradalomig.** (379 l.) 2 ft.
IV. » **Az új és legújabb kor története a francia forradalomtól a mi időkig** (1865). (392 lap) 2 ft.
V. » **A német és magyar irodalom története vázlatba és az egész műre vonatkozó** tárgymutató. (432 l.) 2 ft. 40 kr.

Horváth Mihály. A magyarok története rövid elő- adásban. Negyedik javított kiadás. (586 lap, 8-rét) füze 2 ft. 50 kr. Vázsonba kötve 3 ft. Diszkötésben velinapirron, angol vázsonba kötve 4 ft. 50 kr.

Maár P. P. Előadások Magyarország történelméből. Kereskedelmi s ipariskolák számára és magánolvasmányul. I. füzet (8-rét 134 lap) füze 80 kr. II. füzet (8-rét 175 lap) füze 80 kr. III. füzet (8-rét 136 l. füze 80 kr.

Carey Henrik. A társadalmi tudomány kézikönyve. Szerző „Principles of social science” című munkájának átdolgozata. Angolból ford. Halász Imre. Nagy 8-rét (XVI és 576 lap). Ára füze 4 ft. 50 kr.

Zeissl Ármán. Az alkati bujasenyv tankönyve or- vosok és orvostanhallgatók számára. Magyarra fordította idős Purjesz Zsigmond (8-rét VI, 552 l.) füze 4 ft.

Wagner László. A természetan elvei alkalmazá- sukban a gazdaságra, különös tekintettel Magyarország gazdasági viszonyaira. A legújabb német és francia gazdasági és természettani munkák felhasználása mellett. (8-rét VIII, 340 l.) füze 1 ft. 60 kr.

Ballagi Mór. A magyar nyelv teljes szótára, mely- ben az egyes szók különböző értelmeinek körülírás általi szabatos meghatározásán kívül különös figyelem van fordítva azoknak szójárás, közmondási, irodalmi stb. használatára, valamint a szaktudományi és ipari műszókra is. **Népszerű kiadás** minden rangú és rendű magyar ember számára. Megjelenik körülbelül 12 határozott füzetben. Füzetenként 50 kr. Eddig megjelent 10 füzet.

Babos Kálmán. Közhasznú magyarázó szótár a magyar irodalmi művekben magán és hivatalos iratokban, hírlapokban és társalgási nyelvben gyakorlabb előforduló idegen szavak megértésére és helyes kiejtésére. Nagy 8-rét (VIII és 528 lap), füze 1 ft. 80 kr. Vázsonba kötve 2 ft. 40 kr.

Ismerettár. Népszerű kiadás, mely a történelem, természet és egyéb tudományok és művészet köréből lehetőleg minél több érdekes tárgyat és egyéniséget betsorozatos rendben megismert. Tíz kötet: A — Zwingli. Ára egy-egy kötetnek 1 ft. **Öt kötetbe vázsonba kötve** 12 ft.

Magyar kézi-atlasz, mely huszonhat nagy földképen egész földünk egyes részét ábrázolja, az államok jelen területi viszonyai szerint. Hunfalvy János felügyelte alatt kiadva 12 ft.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatala.

Pest, augusztus 1-jén 1869.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.

Csopán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — Csopán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk: Egy négyzetes hasábratt pett sor vagy annak helye egyezéri iktatásnál 10 krba, háromszori vagy többszöri iktatásnál csak 7 krba számítottatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetmények elfogad Bécsben: Oppelk Alajos, Wollzeile Nro. 22. és Haasensteln és Vogler Wollzeile Nro. 9. — Bélyeg-díj külön minden iktatás után 30 krajczár.

Lesseps Ferdinánd.

A békésebbik, de szintén felette nagy fontosságú „keleti kérdés” megoldása, t. i. a suez tengeri csatorna teljes bevezése és megnyitása, mely a kereskedelmi s általában a művelt világot épen olylázás izgatottságban tartotta eddig, mint az a „másik” az európai politikát és diplomáciát, óriás léptekkel közelédk végleges megvalósulásához. Az az általános érdekeltség, melylyel e nagyszerű vállalat mozzanatait úgy szólván az egész civilizált emberiség kísérte, eléggé bizonyítja annak világra szóló fontosságát. E csatorna megnyitása új lendületet fog adni a keleti kereskedésnek. Az utolsó kapavágással, mely e csatornát megnyitja, 600 millió ember egyszerre, mintegy varázsütésre 2200 mérfölddel jön közelebb hozzánk. Mily fölszámíthatatlan nyereségeleszbabb Európának! S alig van állam, a mely a suez csatornából nagyobb hasznót volna képes meríteni, mint Magyarország és Ausztria, ha t. i. tengerészettünk és alkalmas vasuti összeköttetéseink volnának. Két legjelentékenyebb kereskedelmi út, mely nyugatot kelettel köti össze, épen hazánkon megy keresztül. Ez utak pedig a csatorna megnyitásával világfontosságra fognak emelkedni, és így alkalmat nyújtanak arra, hogy a világkereskedelem terén mi is tevékeny szerepet vihessünk. A suez csatorna erre úgy szólva kényszeríteni fog, ha nem akarunk az életéről végképp lemondani.

A suez csatornának, ez óriás műnek tervezőjét s fíradhatatlan megteremtőjét, Lesseps Ferdinándot mutatjuk be ez alkalommal, kit praktikus föltaláló esze s tervei kivitelében tanusított lakadatlán erélye korunk előhaladásának egyik legtisztelretméltóbb bajnokává emelt.

Lesseps Ferdinánd 1805-ben, nov. 19-én született Versaillesban. Atyja kitünő diplo-

mata volt a maga idejében s a francia kormány ügyvivőjeként működött Marokkóban, Cadixban, Egyiptomban, Livornóban, később Korfuban, Philadelphiában, Syriában s utoljára Tunisban, hol az 1830-diki algiri francia expedíció sikerülhetését nagy mértékben segítette elő. Lesseps Ferdinánd maga is a diplomáciai pályára neveltetett s hazáját, mint konzul, egymásután szolgálta Kairóban, Rotterdamban, Malagában és Barcelonában.

Az utóbbi helyen, mikor a várost 1842-ben a spanyol felkelés alkalmával ostromol-

tott francia államhadjók a menekésre alkalmat. Egy szóval, mindent elkövetett, hogy e népes és iparú városról a nagyobb szerencsétlenséget elháríthassa. Míg ellenei azzal vádolták, hogy tevékenységét Espartero kormányzósága ellen irányozza, addig őt az idegen kormányok elismerő kitüntetésekkel halmozták el. A francia kormány főkonzullá nevezte ki s továbbra is meghagyta Barcelonában. Az 1848-iki februári forradalom után a köztársasági kormány francia követe volt Madridban. 1849-ben pedig a francia köztársaság rendkívüli küldetésben Rómába, Mazzini köztársasági kormányához küldé, hogy ott közbenjárás által Mazzini és a pápa között egyességet eszközöljön, még pedig oly módon, a hogy azt az alkotmányozó nemzeti gyűlés ohajította. De a szabadelvű Lesseps a római köztársaság embereit és viszonyait kedvezőbb színben látta, mint küldői szerettek volna, és így kiesett a francia kormány kegyéből.

Néhány évvel azután, 1854-ben, visszament Egyiptomba, hol az akkori alkirálylyal, Said pasával, igen bizalmas barátságba lépett. Itt érlelődött meg agyában óriási tervének eszméje, s a tengeri csatorna tervezetét fejedelmi barátjának is bemutató. Az öreg alkirály tetszését e nagyszerű terv azonnal megnyerte. Az eszmének rá nézve sok ingere volt. A gondolat, hogy a régi Pharaokkal, kik szintén több ízben megkísértették csatornaépítést, versenyre kelhet; a remény, hogy névvel oly művet hagy hátra,

mely örökös leendő, s a kilátás, hogy ezáltal is szabadabbá teheti magát s utódait az európai befolyástól, annyira eltölték az alkirály lelkét, hogy tüstént aláírta az engedélyt. Ha nem ezel sok bajt is szerzett magának. Tiltakozások egész özönével borították el őt

LESSEPS FERDINÁND.